

N:o 6 1982
9,20 mk sis.lvv.

KANSAA TAISTELI

-miehet kertovat



25 vuotta – Juhlanumero



DIKTAATTOREITA JA VALTIOMIEHIÄ

HIENOSSA SEURASSA

Ilmari Turja, Päämajan upseereja, tapasi kerran Helsingissä Kämpin edustalla itsensä Suomen Marsalkan, joka pyysi kapteenia kävelemään kanssaan asunnolle Kaivopuistoon.

Saatettuaan Marsalkan tämän kotiovelle Turja palasi Suomalaiselle Klubille.

— Sattuipa huono tuuri! hän selitti kavereille.

— Kävelin Marskin kanssa läpi puolen Helsingin eikä yhtään tuttua tullut vastaan.

— Vaan olisitpas kävellyt jonkun huoran kanssa, lausahti Ensio Rislakki.

SELVÄ ASIA

— Jos Neuvostoliitto ja Itä-Saksa aloittavat Puolan miehityksen, kumpaa vastaan puolalaiset ensin kääntävät aseensa?

— Tietenkin venäläisiä vastaan!

— Miksi niin?

— Ensinnäkin työ ja sitten huvitukset...

SÄÄSTÄVÄISYYS ENNEN KAIKKEA

Paasikiven 17.11.1944 muodostamaan hallitukseen tuli useita kommunistiministereitä, jotka olivat istuneet sotavuodet vankilassa. Hallitus pyysi kansanhuoltoministeriöltä ylimääräisiä vaatepisteitä, jotta uusille ministereille olisi voitu hankkia edustuspuvut, joista tärkein oli tässä vaiheessa saketti raitahousuineen.



Tunnollinen virkailija kansanhuoltoministeriössä esitti, että annettaisiin pisteet vain takin hankkimiseen.

— Raitahousuthan niillä on ennestään, perusteli kantaansa tunnollinen virkamies.

SELVÄ PELI

Sodan jälkeen meni humalainen kommunisti Väinö Tannerin puheille ja uhosi:

— Nyt on kuule tullut sellainen aika että riistäjien omaisuus jaetaan tasan!

— Hyvä on! myöntyi Väinö Suuri. — Minulla on kahdeksan miljoonaa ja Suomessa on neljä miljoonaa asukasta. Näinollen sinun osuutesi on kaksi markkaa. Siinä on ja ulos!

VAARAN PAIKKA

Brezhnev oli kutsunut vanhan ukrainalaisen äitimuorinsa vierailulle ja esitteli tälle loisteliasta asuntonsa monine huoneineen, hienoine teknisine laitteineen ja taidearteineen. Sitten hän vei äitikullan pitkäällä mustalla virka-autollaan Mustan meren rantaan ja näytti hänelle huvilansa trooppisine puutarhoineen, uima-altaineen ja rantapaviljonkeineen.

— Mitäs arvelet kaikesta tästä? kysyi Brezhnev lopuksi.

— Kyllä se on kaikki aivan ihanaa ja hienoa! myönteli äitimuori. — Mutta mitäs teet jos kommunistit tulevat?

OLI PERILLÄ ASIOISTA

Talvisodan aikana pommitettiin muun muassa Turkuja ankaraasti. Luhistuneiden rakennusten joukossa oli tunnettu Aschanin talo.

Raivaajat kuulivat raunioista ääntelyä ja uskoivat jonkun jääneen puristuksiin lohkaroiden alle. Työtä jatkettiin kuumeisesti.

Pohjimmaisten lohkaroiden seasta löytyi vihdoinkin huutaja: papukaija, joka oli kuin ihmehen kautta säilynyt ehjänä hähkeineen. Kun palomies nosti tiilen ja kalkinpölyn peittämän linnun päivänvaloon ojentautui se täyteen pituuteensa, ravisteli höyhieniään ja karjaisi:

— Saatanan Molotoffi!

KANSA TAISTELI

miehet kertovat

15. 6. 1982
26. VUOSIKERTA

JULKAISIJA:
Sotamuseistoyhdistys ry.

TOIMITUSNEUVOSTO
Puheenjohtaja L. Harvila, ev evp
N. Riuttala, ev evp, E. Pakkala, komdri evp
S. Alapuro, evl evp, E. Eräsaari, ev evp

PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev evp.

TOIMITUS
Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26,
puh. 44 62 42 kello 10—14.

YLEISSIHTEERI JA
TALOUDENHOITAJA
Tellervo Kaiponen

TAITTO: Tesma Hellström

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET:
Postilokero 20, 00211 Helsinki 21
Puh. (90-) 616 4833 tai vaihde (90-) 61 641
postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSKONTTORI:
Annankatu 29 A, 00100 H:ki 10,
puh. vaihde 61 641, ohivaihtina 6164...
Postisiirtotili 7259-1

VUODESSA 12 NUMEROA

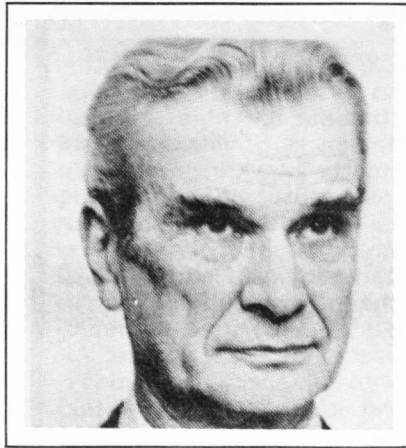
TILAUSHINTA
12 k 109,—
Ny: kaikkiin Pohjoismaihin
ilman postitustilaa.
Muuhin maihin: hintatiedot
tilajapalvelusta.

SANOMAPAINO 1982

ISSN 0451-3371

N:o 6 TÄSSÄ NUMEROSSA

- 184 NELJÄNNESSUVUOSISADAN
TAIPALEELTA
- 188 SIMELIUKSEN
RYKMENTTI VIIVYTTÄÄ
- 190 TAISTELIN
ITSEMURHALENTÄJÄN
KANSSA
- 194 KUOLEMANLOUKKU
- 196 VIIMEISET
VUOROKAUDET
VAPAUDESSA
- 201 KAUKUJEN YÖ
- 204 AUNUKSESTA TULI
ÄKKILÄHTÖ
- 208 ASEMASODASSA
TAPETTIIN AIKAA
- 209 HITLER OLI
HENGENVAARASSA
- 211 VIELÄ ÄYRÄPÄÄN
SILLANPÄÄSTÄ
- 182 DIKTAATTOREITA JA
VALTIOMIEHIÄ



Sotiemme kokonaiskuva selkiytyy

TÄNÄÄN tarkkailemme sotavuosiämme jo runsaan miespolven ai-kaetäisyydeltä. Suurim-alle osalle kansastam-me ne ovat näinollen vain luetun tai kuullun tiedon varassa. Mutta vielä on joukossamme runsaasti meitä, jotka olemme ne itse kokeneet ja olemme niistä toisillemme ja nuoremmille kertoneet tai edelleen kertomassa.

Tässä lehdessämme on näitä kertomuksia julkaistu jo neljännessuosisadan ajan. Aluksi ne olivat siis muistoja 15 vuoden takaa. Tänään kerrottuina niitä hämärtää — toisaalta kir-kastaa — neljän vuosi-kymmenen tapahtu-main kerrostumat. Yk-sityiskohdat ovat näiden alle himmentyneet, mutta vastaavasti ehkä myöhemmin saatu tieto on niitä selkiyttänyt, auttanut sijoittamaan omat kokemukset ajan-

kohdan laajempiin tapahtumaympäristöihin.

Valtaosa ”miesten kertomasta” on muisto-omakohtaisesti koe-tusta sieltä ihan edestä, ”sammakkoperspektiivistä”, läheltä nähtyä. Runsaat yksityiskohdat peittävät siellä alleen kokonaisuuden, kuten mielikuvan taulusta, jos sitä katsellaan liian läheltä. Kokonaisuus koostuu kuitenkin noista yksityiskohdista. Taistelu on yksittäisten miesten ponnistelua, jotka johtajan on koot-tava joukkonsa tehtä-vän saavuttamiseksi. Ja mitä korkeampi johtaja on sitä laajemmin ja etäisetkin tekijät huomioonottaen hänen on ohjattava taisteluita, koko sodan kulkua kansakunnan yhteistä pää-määrää kohti. Ylimmän johdon on tehtävä suu-retkin ratkaisunsa tapahtumain hetkellä, jo-

pa ne ennakkoiden. Jäl-keenpäin vasta voidaan arvioida noiden ratkai-sujen tarkoituksenmu-kaisuus, niiden oikeelli-suus ja vaikutus sodan lopputulokseen.

Tarkkailuetaisyyden kasvaessa kasvaa myös tiedon määrä ja nuo ar-viot selkiytyvät. Päälin-jat koostuvat yksityis-kohdista ja välillisesti-kin vaikuttaneet, aika-naan tiedostamattomat tekijät tuovat arvioille lisäperusteita. Kuva sy-venee ja laajenee.

Pian neljä vuosikym-mentä on saatu elää rau-han aikaa. 25 vuoden ajan on lehtemme ollut mukana keräämässä tie-toja sotatapahtumista. Päälinjat ovat siivilöity-neet mukana olleiden kertomasta ja arkisto-jen asiakirjoista. Aika-naan unohtuvatkin yk-sityistiedot ovat näin olleet muovaamassa sitä kuvaa, mitä laajemmis-sä näkymissä työskentelevä tutkimus on koon-nut sodistamme, kuvaa Suomen kansan hellittä-mättömästä taistelusta. Siinä taistelussa me voi-timme sekä oman elä-mänmuotomme vapau-den että niin entisen vas-tustajamme kuin koko maailmankin arvonan-non meistä sitoumus-temme mittaisena ja omaa aluettamme puo-lustamaan kykenevänä kansakuntana.

Älkäämme päästäkö tätä kuvaa tahraantu-maan.

A. J. Kuitola



”Eniten minua loukkaa tietoinen historian vääristely, selvien totuuksien kieltäminen poliittisista tarkoituksenmukaisuussyistä. Ilmeiset realiteetitkin unohdetaan tarkoituksellisesti, mikäli tämä palvelee uuden ’tieteen’ päämääriä”.
Kenraaliluutnantti Lennart Oesch
8. 8. 1977.

tyksestä jo vakiintuneelle vapaudelle ja demokratialle itsenäisessä isänmaassa. Näistä seikoista ei sodan jälkeen ollut juuri puhuttu — muodikas propaganda esitteli mielellään vain hallitusten sotavuosina

ELETTIIN vuotta 1956.

Pahimmat sotaa seuranneet puutteen ja vaaran vuodet olivat ohi. Kenraaliluutnantti *Aarne Blick* oli päässyt eläkkeelle 1. Divisioonan komentajan virasta. Kenraaliluutnantti *Lennart Oesch* oli sen ajan muodin mukaan istunut kaksi ja puoli vuotta vankilassa tekemättömistä ”sotarikoksista” ja eversti *Valo Nihtilä* kärsinyt saman verran asekatkennästä.

Väinö Linna oli juuri julkaissut *Tuntemattoman sotilaansa*, joka alkoi voittokulkunsa kansalliskirjallisuutemme merkkiteoksena. Kansa

alkoi kiinnostua sotiemme historiasta.

Aarne Blick teki siten aloitteen asiassa, joka oli muutenkin ilmassa: pitäisi kertoa enemmänkin sotavuosien koettelemuksista, ponnistuksista ja saavutuksista. Kunniakkaiden päivien muistoja ei saisi päästää painumaan unhoon.

Asian ympärille koontui *Katajanokan* kasinolle joukko arvovaltaisia herroja. Päätös syntyi nopeasti: pannaan pystyyn aikakauslehti, joka kertoo kansalle yksittäisten sotureiden ja pienten ryhmien taisteluista sekä miesten tekojen merki-



Ensimmäinen päätoimittaja *Aarne Blick* sodanajan komentopaikallaan kenraalimajurina

vuosisadan taipaleelta



tekemiä ”rikollisia” virheitä ja puhui ”hävityistä sodista”. Sotilaiden suorituksia väheksyttiin.

LEHTI SYNTYY

Näin lähti lehti alkuun. Arveltiin, että painos voisi olla kymmenisen-tuhatta ja kertomiset olisi kerrottu muuta-

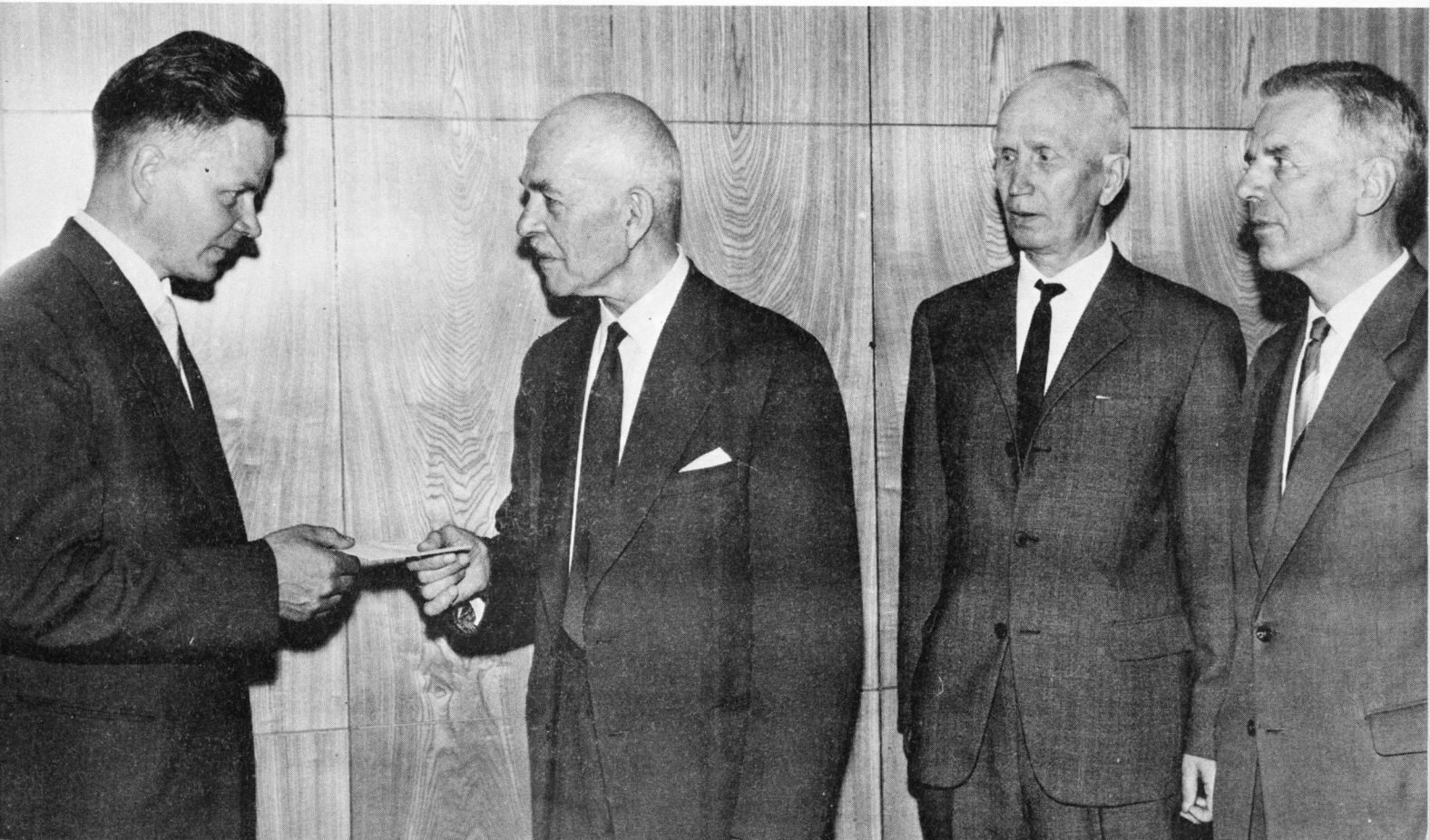
massa vuodessa.

Toisin kävi: lehden painos nousi nopeasti 70.000:n paremmalle puolelle eikä ilmestymisen päättä ole näkyvissä neljännesvuosisadan taipaleen jälkeenkään.

Lehden päätoimittajaksi tuli Aarne Blick, toimituskunnan puheenjohtajaksi Lennart Oesch apunaan muun muassa Valo Nihtilä, Oeschin Viipurin valtauksen aikainen esikuntapäällikkö. Ensimmäinen toimituskunta ei ole väistänyt rintamavastuuta: Nykyisessä Sotamuistoyhdistyksessä on sen jäsenistä edelleen mukana eversti

◀ Kova taistelijapari niin sodan kuin rauhankin vuosina: kenraali Oesch ja hänen esikuntapäällikkönsä eversti Nihtilä kertovat ulkomaiden sotilasasiamiehille Porlamin motin äärellä Viipurin vapautuksesta

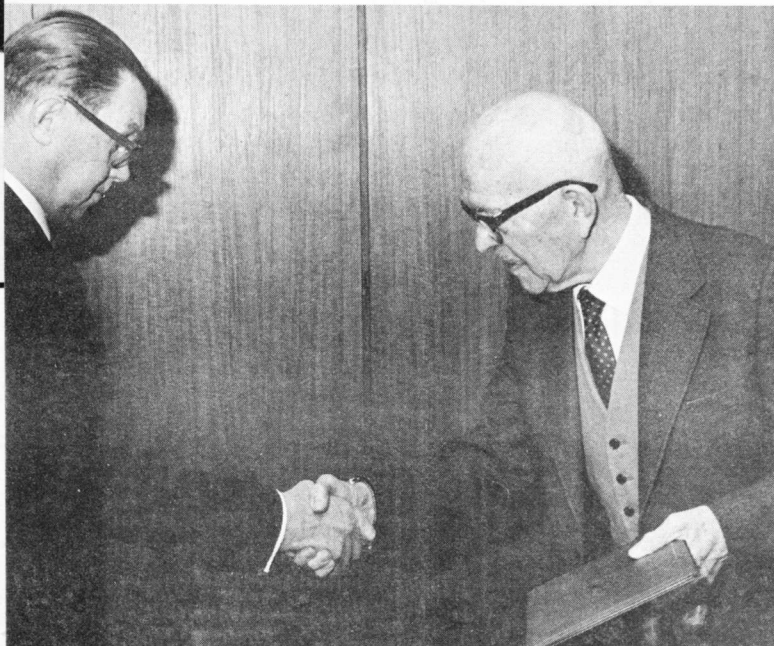
Alkuvuosien voittovaroja luovutetaan Sotainvalidien veljesliitolle. Vasemmalta Pajunen, Oesch, Kurenmaa ja Nihtilä



Neljännesvuosisadan taipaleelta...



Toimituksen avainhenkilöt vuonna 1974, vasemmalta Kalervo, Liespalo, Magnusson, Pöyhönen, Lehti, Oesch, Kuussaari, Harvila, Santavuori (takana), Pertamo ja Kijanen



Vahdinvaihto. Puheenjohtaja Harvila kiittää 11.3.74 kenraali Oeschiä, joka on juuri luovuttanut päätoimittajan tehtävät nuoremmille *SA-kuva*

Lauri Harvila, nykyinen puheenjohtaja, everstit Eka Magnusson, Bertel Ikonen ja Urho Tähtinen sekä vääpeli, toiminnanjohtaja Gunnar Lehti. Vuosien varrella on riveihin astunut monia muitakin entisiä ja nykyisiä sotureita, arvovaltaisimpa-

na entinen Puolustusvoimain komentaja jalkaväenkenraali Sakari Simelius.

Alusta alkaen on lehti ollut pulassa käytettävissä olevan juttumateriaalin suhteen — nimittäin runsauden pulassa. Järjestetyt kirjoituskilpailut ovat kukin tuot-



taneet runsaat määrät artikkeleita, esimerkiksi vuonna 1977 yli 700. Kovin usein joudutaan kirjoittajien kanssa joskus tiukkoihinkin keskusteluihin siitä, miksi suurella työllä aikaansaattua juttua ei ole julkaistu. Syy on aivan yksinkertainen: lehti on pieni ja ilmestyy harvoin, kaikki jutut eivät yksinkertaisesti mahdu mukaan. Ja tietenkin on niin, että hyvä artikkeli tässäkin lehdessä sivuuttaa aina heikomman.

MIEHET VAIHTUVAT

Aarne Blickin jälkeen ryhtyi päätoimittajaksi 1961 kenraaliluutnantti *Arvi Akseli Kurertmaa*. Vuonna 1964 kenraali Oesch otti nimiinsä myös päätoimittajan tehtävät pätevinä apulaisinaan tunnettu historiantkirjoittaja, eversti *Eero Kuussaari* ja everstiluutnantti *Reino Kalervo*. Vuonna 1974 Kalervo tuli päätoimittajaksi ja luovutti parin vuoden kuluttua tehtävät nykyiselle lehden tekijälle eversti *Eero Eräsaarelle*.

Lehden taustayhteisönä toimiva Sotamaisyhtymä ry perustettiin pari vuotta lehden jälkeen. Sen ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Lennart Oesch vuoteen 1964 saakka,

sen jälkeen Valo Nihtilä kuolemaansa saakka vuonna 1973, mistä lähtien remmissä on ollut nykyinen puheenjohtaja Lauri Harvila.

Kannattaa mainita, että kenraali Oesch oli työssä mukana henkisenä tukena ja taustavoimana, yhdistyksen kunniapuheenjohtajana, aina kuolemaansa saakka vuonna 1978. Hänen ilmestymisensä toimitukseen oli aina juhlahetki, joka antoi arkipäivän työlle väriä ja taustaa.

Lukijakuntakin on vuosien kuluessa muuttunut: ensialkuun olivat lehdestä kiinnostuneita yleensä vain rintamamiehet, nykyisin jo monet muutkin. Viimeisimmän tutkimuksen mukaan on lukijoista kolmannes naisia ja hiukan yli puolet alle 45-vuotiaita, siis muita kuin sodan rintamilla kokeneita. Nuorten, 15—25-vuotiaiden osuus kaikista lukijoista on noin 21 prosenttia. Useassa yhteydessä onkin korostettu, että oikean tiedon saaminen sotavuosien tapahtumista juuri nuoremmalle polvelle on ensiarvoisen tärkeää, koska tuota tietoa ei nyky-yhteiskunnassa muutoin liiemmästi tarjota.

Neljännesvuosisadan täyttäneenä on lehti virkeässä kunnossa. Tästä on hyvä jatkaa.

Säilytä Sinäkin Kansa taisteli- lehtesi vuosikerrat vahvassa kansiossa



Tämän lehden kertomukset ovat tosi vankkaa luettavaa, ja niiden pariin on kiinnostavaa palata aina uudelleen. Kansa taisteli-lehden vertaansa vailla oleva dokumentti-aineisto kannattaa säilyttää myös sen historiallisen arvon vuoksi.

Pekka Aaltonen

Pekka Aaltonen
Yliluutnantti evp.

Tilaa nyt allaolevalla kupongilla Kansa taisteli -lehden vuosikertakansio.

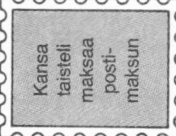
Värit: tummanruskea, painatus: kulta.

Yhteen kansioon mahtuu koko vuosikerta, 12 numeroa.

Hinta 18 mk/kpl

(+ postitus- ja käsittelykulut 6,50 mk/1 kpl, 8 mk/2 kpl, 13 mk/3—5 kpl).

LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI. LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI.

KIRJE		Vastausiänitys HKI 10/21 Lupa 1003	Sanoma Osakeyhtiö Kansa taisteli Tilaaajapalvelu PL 20 00003 HELSINKI 300

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat



TILAUSKORTTI VUOSIKERTAKANSIOT

Haluan kerätä Kansa taisteli -lehdistäni ainutlaatuisen ja historiallisesti arvokkaan lukupaketin.

Tilaan Kansa taisteli -lehden vuosikertakansioita.

___ kpl. Hinta 18 mk/kpl (+ postitus- ja käsittelykulut).

Haluan mukaan ilmaisen vuosikertatarran.

Sukunimi		Etunimi	
Osoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

Tarjous koskee vain Suomeen tulevia tilauksia. Hinnat ovat voimassa 30. 9. 1982 saakka.

Jalkaväen tarkastajana ja Puolustusvoimain komentajana ansioitunut kenraali Simelius toimi sotiemme aikana tärkeissä esikunta- ja komentajatehtävissä.

Tässä erääseen historiateokseen lähdeaineistoksi kirjoittamassaan katkelmassa hän kertoo, kuinka hänen komennossaan ollut Jalkaväkirykmentti 4 aloitti torjuntataistelut Syvärillä ratkaisun kesänä 1944.



SA-kuva

Rykmentti aloitti viivytystaistelun

SUURHYÖKKÄYKSEN käytyä ilmeiseksi siirrettiin JR 4, josta puuttui II P, Shemenskin lohkolta VI AK:n reserviksi Enemäjoki — Karjalankylä -linjalle.

Kun hyökkäys sitten alkoi ja vetäytyminen Syväriltä läksi käyntiin alistettiin rykmentti 21.6.44 klo 23.10 saapuneella

käskyllä 5. D:lle. Tehtävänä oli valmistautua vastahyökkäyksiin joko JR 2:n tai JR 44:n suunnille tai osallistua puolustukseen edellämämainitulla linjalla. Näin rykmentti joutui valmistautumaan taisteluun kenttälainnoitetuissa asemissa, jotka se itse oli edellisen talven aikana rakentanut.

Työt tosin olivat vielä kesken-eräisiä.

Niinpä niitä kovalla kiireellä ryhdyttiin täydentämään; mm. tie Sammatus — Karjalankylä rakennettiin viime hetkessä kuntoon.

Puuttuvan II P:n (everstiluutnantti Viisterä) tilalle rykmentille alistettiin 21.6.44 klo 11.30 Pataljoona Leppäkoski 15. Pr:sta. Se ei kuitenkaan ollut vielä käytettävissä vaan aloitti vasta siirtymisen Kuuttilahdesta Sammattukseen.

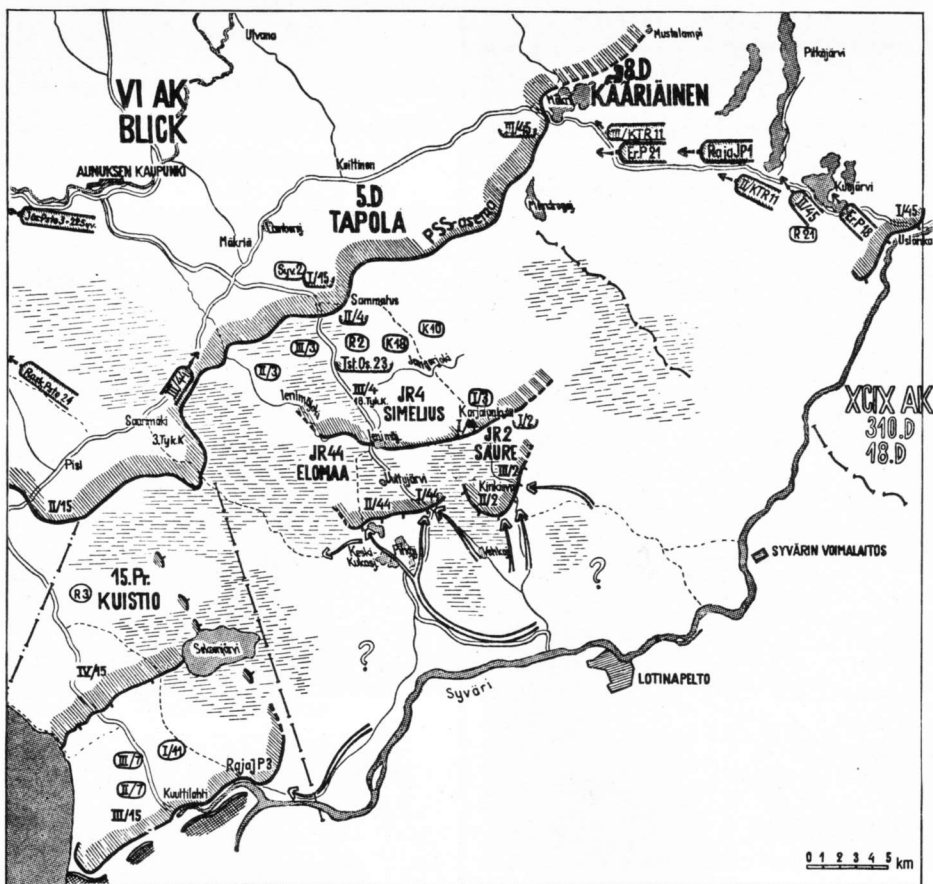
JR 4:n ryhmitys Karjalankylä — Enemäjoki asemassa oli seuraava: I/JR 4, majuri L. Holopainen, Karjalankylän lohkolle ja III/JR 4, kapteeni M.S. Hannila, Enemäjoen linjalla. Reservinä oli vain kaksi joukkuetta 10. K:sta luutnantti Ristolän johdolla Jägerjoen varressa. Tukiryhmänä toimivat majuri Almin johdolla Kev.Psto 10 ja Rask.Psto 2.

Myöhemmin samana päivänä VI AKE tiedotti, että myös II/JR 4 siirtyi Sammattukseen.

5. D:n vetäydyttyä JR 4:n läpi rykmentti otti rintamavastuun.

Vihollisen painostus alkoi viipymättä. Ensiksi sen hyökkäys kohdistui I P:aa vastaan, jossa sen useita tunnusteluhyökkäyksiä torjuttiin ja ensimmäiset panssarivaunut karkoitettiin. Hyökkäykset tiivistyivät kuitenkin vähitellen ja levisivät myös III P:n lohkolle.

Tykistötuli ja ilmapommitukset voimistuivat voimistumistaan. 22.6.44 klo 17.00 ajoissa vihollinen murtautui Karjalankylässä I P:n aseisiin panssarivaunujen tukemana. Eräs sen vaunuista ajoi keskusteltan yli ja tu-



23.6.44 klo 6.50 esitin kenraali Tapolalle, että I P saisi vetäytyä vihollista viivyttyä Jängerjoelle. Tähän divisioonan komentaja suostuikin.

Tällä välin oli 15. Pr:n Pataljoona Leppäkoski saapunut ja saanut käskyn ryhmittyä puolustukseen Sammatuksen kylään aseisiin. Samoin oli II/JR 4 saapumassa ja oli saanut VI

VI AK:n ryhmitys 22.6.44 kello 12.00

JR 4:n esikunta työskentelee. Käsky lähtee joukoille

SA-kuva

hosi radion ja keskuksen. Peite-sanasto "Auran tarinat" joutui vihollisen käsiin.

Annoin majuri Holopaiselle tehtäväksi palauttaa linjat entiselleen ja alistin hänelle hänen vastahyökkäysvoimansa vahvistukseksi luutnantti Ristolan johdossa olleen reservini.

Vastahyökkäys, joka alkoi seuravaana yönä valmistelujen jälkeen, näytti aluksi menestyvän hyvin. Vihollinen väistyi Karjalankylästä, mutta sai sitten vahvistuksia takaa, jolloin hyökkäyksemme tyrehtyi ja vastahyökkäystä suorittavan joukon oli vetäydyttävä takaisin. Tappiot olivat raskaat, mm. luutnantti Ristola ja toinen hänen joukkueistaan jäivät palaamatta melkein kokonaan. Vastahyökkäyksen suorittajille on annettava korkein tunnustus.



JR 4:n yksiköt marssivat uusiin aseisiin SA-kuva



AKE:sta käskyn ryhmittyä puolustukseen päätien suunnassa Sammatuasemiin.

Pataljoonaa komensi nyt everstiluutnantti *L. Airila*. Viisiterä oli määrätty toisiin tehtäviin. Lisäksi tähän asemaan ryhmittyi osia JR 2:sta, joka oli vetäytynyt JR 4:n läpi Voimalaitoksen suunnalta. Sammatuasemassa johto annettiin JR 2:n komentajalle eversti *Saurelle*.

JR 4:n taistelut jatkuivat monivaiheisena viivytyksenä. Myös III P joutui ankaran painostuksen alaiseksi. Vihollinen pyrki koukkaamaan soita myöten III P:n sivustaan ja onnistuikin osittain.

III P sai käskyn mukauttaa vetäytymisensä I P:n mukaan viivytäten päätien suunnassa määrättyissä ”viivytysskatkoksissa”, jotka olivat lyhyitä asemanpätkiä.

I P:aa vastaan kohdistui kuitenkin vihollisen pääpaino ja panssarivaunujen pääosa. Useita vaunuja tuhottiin. Vihollinen oli

Rykmentin Kranaatinheitinkomppania valmistautuu taisteluun

SA-kuva

omaksunut meikäläisen taktiikan sikäli että se levittäytyi hyvin nopeasti sen jälkeen kun kosketus tien suunnassa syntyi ja pyrki metsää hyväksi käyttäen kiertämään sivustaan.

24.6.44 JR 4 vetäytyi Sammatuksen aseman läpi, jolloin sen alistus 5.D:lle siinä vaiheessa päättyi.

JR 4 siis viivytti kaksi ja puoli vuorokautta noin 10 km taivallella. Viivytyks tapahtui voimakkaan, lukuisilla panssarivaunuilla vahvennetun vihollisen painostamana. Sitä tuki voimakas tykistö, joka käytti paljon suorasuuntaustoimintaa, sekä ilma-voimien jatkuva terrori.

Suoritukselle on annettava arvoa siinäkin mielessä, että vetäytyvien joukkojen hiipparit eivät aiheuttaneet vastaavaa ilmiötä rykmentin riveissä, vaan tehtävät suoritettiin järjestelmällisesti annettujen käskyjen hengessä. □

SAKARI ALAPURO

SODITTIIN vetäytymisvaihetta 1944.

Aunuksen kannaksella toimiva lentorykmenttimme — Lentorykmentti 1 — oli vastikään kokenut kovia. Tiedustelulentolaivue 12 oli vuosien 1943 ja -44 aikana vähitellen menettänyt tai kulluttanut loppuun miltei koko vanhan lentokalustonsa ja pääosa laivueen ohjaajista oli kotiseudulla saamassa koulutusta parhaillaan valmistuviin Myrsky-hävittäjiin.

Laivueemme, Hävittäjälaiivue 32, oli kesäkuun 24. päivänä konekiväärilutuksessa Tuulokseen suoritetul-



Curtiss-hävittäjä Suulajärven kentällä 1941

la maihinnousuntorjuntalennolla menettänyt kaksi konetta ohjaajineen, lentueen päällikön ja hänen siipipartionsa johtajan; loppuista kuudesta koneesta melkein kaikki olivat pahasti osumista vaurioituneita — kirjoittajan koneessakin oli 16 sisääntuloreikää.

Tämän maihinnousuntorjuntalennon jälkeen lentorykmenttimme päivä tiedustelulennot siirtyivät vihollisen yliyoimaisesta lentotoiminnasta johtuen meidän

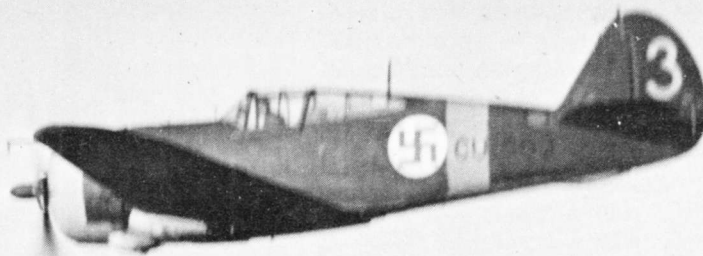
Ilmataistelussa ja nyrkkeilyottelussa häviää se joka suuttuu.

Tiukassakin paikassa hermojensa hallinnan säilyttävä taistelija jää henkiin.

Hävittäjäalentäjä kertoo.



Taistelun itsemurhalentäjän kanssa



Curtiss sotalennolla

laivueemme suoritettaviksi. Ei meille kukaan ollut aikaisemmin lentotiedustelukoulutusta antanut, mutta pakko on sellainen kouluttaja, joka teettää temppunsa nopeasti.

Noustessani ensimmäiselle tiedustelulennolle oli lentopäiväkirjani mukaan kulunut tasan yksi tunti siitä kun olin laskeutunut ankaralta mihinnousun torjuntalennolta. On jäänyt mieleeni, ettei juuri suoritettua ja ankaria tappioita tuottaneen lennon

jälkeen tavallisesti niin innokkaita "tiimakyttä" — lentotuntien metsästäjiä — näyttänyt löytyvän. Ohjaajakurssitoverini *Kustaa Kivelä* oli sentään henkeä täynnä ja valmis lennolle.

Kahta konetta enempää ei laivueemme siinä vaiheessa pystynyt saamaan ilmaan. Niinpä sitten muutaman päivän jatkuneen kiivaan lento toiminnan jälkeen tultiin kesäkuun 28. päivään, jolloin jouduin käymään elämäni kovimman taistelun.

KAIKKI KONEET ILMAAN

Laivueemme oli sijoitettuna Uomaan lentokentälle. Sain lentotiedustelutehtävän, joka ulottui Aunuksenlinnaan, Lotinanpeltoon ja Syvärin kaupunkiin. Vihollisen lukumääräisestä ja kalustollisesta ylivoimasta johtuen tehtävää suorittamaan oli määrätty laivueen kaikki silloin kunnossa olleet koneet, yhteensä kolme. Tehtävään osallistuneet muut lentueeni ohjaajat olivat luutnantti *Jukka Kle-*

mola ja kersantti *Kustaa Kivelä*.

Lensimme pilvirajassa vajaan 1000 m korkeudessa rintamalinjalle asti Viteleen itäpuolelle, mistä tiedustelutehtävä alkoi. Katseeni seurasi tiiviisti kaakosta etenevän vihollisen hyökkäysuraa.

Äkkiä havaitsin matalalla kaksi vastaamme lentävää vihollishävittäjää. Koska tehtävämme oli vasta alkanut, ajattelin "rangaista" vihollisia ennen kuin ennättävät pahojaan tekemään.

Viholliskoneet olivat juuri katoamassa oikean siipeni alle piiloon, kun taitoin oikeanpuolisella syöksykään-
nöksellä niiden perään. Kaasu auki ja ylinopeudella lähemmäksi punahävittäjiä! Viholliskoneet, ilmeisesti Lagg-3 tyyppisiä hävittäjiä, havaitsivat luonnollisesti takaa ylhäältä tulevan hyökkäyksen ja lisäsivät nekin kaasua; sehän näkyi koneiden jättämistä mustista savujuovista.

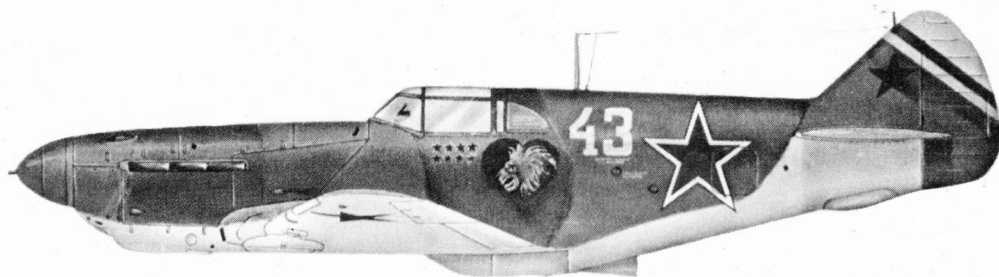
Koska viholliskoneet olivat omia Curtiss P-36 "Mohawk"-koneitamme huomattavasti nopeampia, oli ammuttava heti, jos mieli saada jotain aikaan. Otin siis vihollispartion johtokoneen valorengastähtäimeeni ja sopivan ennakon sekä painoin liipasimella reilun sarjan.

Koneeni kaksi 12,7 mm ja neljä 7,7 mm konekivääriä sylkäsivät komean suihkun. Valojuovaluotien kimpoamiset viholliskoneesta osoittivat, että olin osunut vihollispartion johtokoneeseen. Etäisyys oli noin 200 m.

Samassa tämä johtokone veti tiukan vasemman kaarron vastaan ja molemmat ammuimme lyhyen sarjan vastakkaisilta suunnilta. Olin toki ollut samantapaisessa taistelutilanteessa ennenkin, mutta jatko ei sujunut aikaisemman mallin mukaisesti.

TIUKAT PAIKAT

Ohituksen jälkeen oletin viholliskoneen nimittäin vetävän reilun nousukaarron ja siten irtautuvan hitaasta ja huonosti nousevasta Curtiss-koneesta. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan vihollinen teki heti tiukan kaarron kuten minäkin — täysin ilmaisteluoppien mukaisesti. Lyhyt sarja molemmilta koneilta ja — jälleen yllätys! — ohitustilanteessa jouduin toteamaan, että jollen minä oli-



LaGG-3 rintamalla 1944

si väistänyt, olisimme lentäneet yhteen — vai olinko ehkä tajunnut tilanteen väärin?

Ei — näin ei ollut asian laita. Jouduin sen tosiasian eteen, että nyt käydään ottelelu, josta vain toinen voi selvitä hengissä — vai oliko viholliseni tarkoitus, että me molemmat kaadumme? Hitaammalla ja huonommin nousevalla koneella lentävänä minulla ei ollut mahdollisuutta irtaantua taistelusta eikä sellaista ollut tarvinnut koskaan ajatella.

Eikä vihollisellakaan näyttänyt olevan irtautumisaikaita. Hänellä oli fanaattinen kiihko tuhota — ja tuhoutua itse.

Mikä oli saattanut hänet tuohon itsetuhoon raivoon?

Vastaavan tapaisista aikaisemmista ilmataisteluista minulle oli jäänyt sellainen mielikuva, että neuvostoliittolaiset lentäjät turvautuivat helposti paremman lentokaluksensa suomaan etuun ja irtautuivat taistelusta. Tämäkin lentäjä oli nähtävästi aikonut aluksi tehdä niin, mutta saatuaan osumia konekivääreistään hän oli tullut toisiin ajatuksiin. Se tuli olemaan kohtalokasta toiselle meistä — vaiko meille molemmille?



Hävittäjälentäjiä Lappeenrannassa nykyisen Päälystööpiston ovelta, eturivissä vasemmalta Alapuro, Aulis Bremer, Hillo, takana vasemmalta Fräntilä, Koskinen ja Salminen

MIELETÖNTÄ MENO

Hyökkäykset vastakkaisilta suunnilta jatkuivat. Ilmeisesti emme tässä vaiheessa kumpikaan saaneet osumia toisiimme. Jotain oli tehtävä taistelutavan muuttamiseksi, koska vihollinen yritti joka kerta kohtaamisessa yhteenajoa ja siis molempien tuhoa. On jäänyt mieleeni kuinka kerran vastakkain lentäessämme viime hetkellä painaessani koneeni vihollisen alitse ja juuri puiden latvoja hipoessani vihollinen

kallisti, koneensa kyljelleen osuakseen siivenkärjellään potkuriini. Ei ihmeekseni osunut kuitenkaan.

Vihollislentäjä hallitsi koneensa. Nopeiden kaartojen aikana hän veti niin tiukasti, että siivistä jäivät "lakanat".

Välähdyksenomaisesti tein päätöksen: vihollinen on saatava kaartamaan takaani niin, ettei se pääse ampumaan minua kohti ainakaan läheltä ja myöhemmin estän sen saamasta ennakkoa kaartamalla kyllin tiukasti. Loppuvaiheessa sen on len-

nettävä suuremmasta siipi-kuormituksesta johtuen ohitseni, jolloin — jos olen onnekas — pääsen tulittamaan sitä takaa ellei se lopeta kaartoaan niin aikaisin, että pystyy vielä jyrkkään nousukaartoon. Siinä tapauksessa pääsisin sellaiseen asemaan kaarron sisäpuolelle, ettei viholliskonekaan voisi tulittaa minua.

Tiesin tämän taistelutavan muutoksen vaarallisuuden. Silloinhan viholliskone pääsee aluksi tulittamaan takaa ja hyvän ampujan kanssa saattaisi olla kohtalokkaita vaikeuksia, mutta fanaattisessa tilassa oleva ja jatkuvasti tulittava vihollinen ei ehkä pystyisi tähtäämään kyllin tarkasti.

TEMPPU ONNISTUI

Siis — seuraavan vastakainlentämisen jälkeen en kaartanut, vaan jatkoin suoraan. Viholliskone teki nopean kaarron ja pyrki heti perääni. Vedin koneeni tiukkaan kaartoon oikealle ja yritin pitää jo pitkältä etäisyydeltä jatkuvan tulituksen aloittaneen viholliskoneen sellaisessa asemassa, ettei se saisi osumiseen tarvittavaa ennakkoa. Tiesin, että viholliskone saa kaarrossa olla kohti minua, jolloin liikkeestä johtuen tarpeellista ennakkoa ei ole. Viholliskoneen pohja ei sensijaan saa näkyä taakse katsoessani, sillä silloin olisi ennako riittävä ja kohtalokas minulle.

Totesin heti, että vihollinen menetteli malttamattomasti lähestyessään minua liian suurella nopeudella. Se ei pystyisi kaartamaan niin tiukkaan kuin minä vaan joutuisi takaa ohitseni ja siinä saattaisi olla mahdollisuuteni.

Vihollinen lähestyi ampuen koko ajan tykillään ja konekivääreillään. Kiristin kaarta estääkseni sitä saamasta ennakkoa. Myös vihollinen kiristi kaarta.

Kun naapuri oli noin 2—3 koneenmitan etäisyydellä takanani kuulin vihollisaseiden äänen ja näin jatkuvat

suuliekit.

Molemmat olimme jyrkässä kaarrossa. Vilkaisin nopeusmittariini. Se näytti 180 km tunnissa. Tiesin, että täyskaasulla voin vielä kiristää kaarta hiukan.

Vedin ohjauksauvasta ja niin näytti tekevän takaa tuleva vihollinenkin.

Sitten se tapahtui.

Vihollisen kone ei enää kestänyt, vaan jouduttuaan liian tiukassa kaarrossa potkurivirtaani se pyörähti virheliikkeestä alas puiden latvojen sekaan.

Näin koneen pyrstön kaatoavan puiden sekaan. Samalla hetkellä syöksähti tulisuihku ylös.

Taistelu oli ohi.

Rohkea ja fanaattinen neuvostoliittolainen oli tavannut kohtalonsa ja minä totesin olevani hengissä.

VARSINAINEN TEHTÄVÄ OLI SUORITAMATTA

Oikaisin puiden latvoissa lentävän koneeni ja katsoin ympärilleni. Lentäjätoverini Jukka ja Kustaa lensivät pari sataa metriä ylempänä ja heidän yläpuolellaan kyttäili metsään juuri syöksyneen viholliskoneen siipikone, joka nyt otti suunnan etelään ja lisäsi kaasua häviten näköpiiristä.

Oliko tiedustelutehtävä suoritettu? Ei ollut, jouduin vastaamaan itselleni. Niinpä aloitimme kaiken jälleen alusta ja suoritimme tehtävämme perusteellisesti loppuun asti.

Tämän lennon jälkeen tein tiedusteluilmoituksen ja mainitsin siinä myös viholliskoneen alasampumisen. Ilmataistelukertomusta eivät paikalla olleet esimieheni pitäneet tarpeellisenä. Nyt vuosien kuluttua olen tullut huomaamaan, ettei alasampumista ole virallisesti hyväksytty tilastoihin. Sotarkistossa olevassa laivueemme sotapäiväkirjassakin tapaus on kuitattu mainitsemalla, että yksi viholliskone oli ”pakotettu laskeutumaan”. □

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

PALVELU KORTTI

Allaolevalla kortilla voit tilata Kansa taisteli — miehet kertovat -lehden, hoitaa osoitteenmuutoksen sekä suorittaa mahdollisen tilauksen peruutuksen ja osallistua Sanoma Osakeyhtiön aikakauslehtien järjestämiin markkinointiarpajaisiin. Tilaukset, osoitteenmuutokset ja peruutukset tulevat voimaan kahden viikon kuluessa ilmoituspäivästä.

Peruutuksen tapahtuessa asiakas on velvollinen maksamaan saamiensa lehtien hinnan. Puhelintilausten peruuttaminen tapahtuu veloitusetta, siinä tapauksessa että asiakas ilmoittaa siitä kirjallisesti kahdeksan vuorokauden kuluessa ensimmäisen lehden ilmestymisestä (Kuluttajansuojalaki, 6. luku).

Huom! Soittamalla tilaajapalveluumme, hoidat kaikki tilaustasi koskevat asiat vaivattomasti. Puh. 90-6164 833.

Tilaushinnat

kotimaahan 12 kk 109 mk

myös muihin Pohjoismaihin

ilman postituslisää

muihin maihin 12 kk 119 mk

(hintavaruksin)



KIRJE

Sanoma Osakeyhtiö
Kansa taisteli
PL 850
00002 HELSINKI 200

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

PALVELU KORTTI

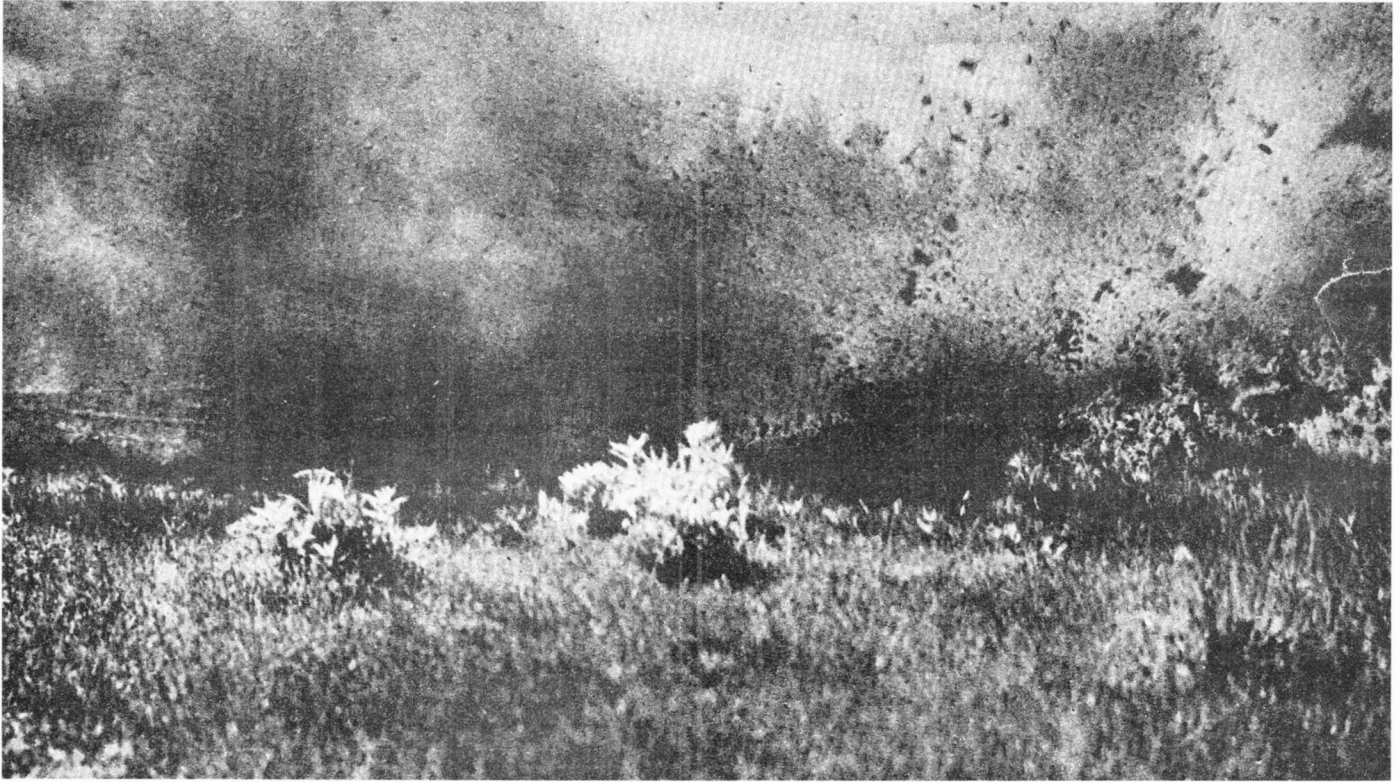
(Täytä tekstaten, merkitse rastilla käsiteltävää asiaasi selventävät vaihtoehdot)

- Tilaan Kansa taisteli -lehden _____ kk:ksi alkaen _____ 198_____
- Olen uusi tilaaja
- Olen jatkotilaaja
- Vaihdan kotia, osoitteenmuutostiedot tässä kortissa
- Peruutan _____ / _____ 198_____ alkaneen tilaukseni
- Osallistun Sanomain aikakauslehtien voimassa oleviin arvontoihin

Sukunimi		Etunimi	
Jakeluosoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		
Osoitteenmuutostiedot: uusi osoite _____ / _____ 198_____ alkaen.*)			
Uusi jakeluosoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

*) Teippaa korttiisi lehtesi takakannen oikeassa yläreunassa oleva osoitelipuke.

KUOLEMANLOUKKU



"Helvetti raivosi maan päällä"

HELVETTI raivosi maan päällä.

Se oli alkanut jo eilen, kesäkuun yhdeksäntenä, kauniina kesäisenä aamuna, satojen lentokoneiden tullessa etelästä yli rintamalinjan ja alkaessa pommituksen Valkeasaaren lohkolla. Sen jälkeen oli seurannut tuhansien tykkien, kranaatinheitinten ja urkupyssyjen tuli, joka osui kaikkialle. Se puhkoi, mursi, kaatoi, tappoi. Se nostatti ilmoille tonneittain Valkeasaaren hienoa pölyhiekkää hämärtäen auringon vaimeaksi punaiseksi keräksi, joka ei pystynyt edes varjoa langettamaan. Se mitä oli aavisteltu, oli nyt totta.

Tottako?

Eikö totuus ole jollakin tavoin käsitettävää, järjellä hallittavaa? Olihan toki en-

Suurhyökkäyksen murskatessa puolustuksen katkesivat kaikki tavonmaiset toiminnot.

Haavoittuneitakaan ei aina voitu auttaa.

Sirpaleiden ruhjomien liikuntakyvyttömiä miesten aivoissa kiersi vain yksi kuumeinen ajatus: Tappaako meidät ohi juoksevan hyökkääjän kasapanos vai onnistummeko pääsemään vankileiriin saakka...?

nenkin oltu hyökkääjän kranaattitulessa, pahoissakin keskityksissä. Kyllä se tiedettiin, mitä on maata tuli-iskun alla.

Mutta pitiän kaiken lop-

pua joskus! Olihan todellisuudella rajansa! Täytyihän olla jokin kohtuus, kuinka äärimmäinen tahansa, jonka saattoi tajuta!

HAAVOITTUNEET LOUKUSSA

Näitä ajatuksia pohtivat turtureesti ne 26 miestä, jotka koettivat korviensa turvin päästä perille, mitä korsun ulkopuolella oli tapahtumassa. He olivat kaikki haavoittuneita, jotka olivat päässeet suojaan avoimen taivaan alta, turvaan edes niiltä myrtaeilta sirpaleilta, jotka repivästi siristen täyttivät ilman. Luutnantti ala-laverilla oli kai jo kuollut, koska hän ei enää siirrellyt jalkaansa. Korpraali repi paitaansa sitoakseen toverinsa jalantynkää paremmin. Sotamies istui kokoonkipristyneenä lattialla painaen kuvettaan kynänpäällään. Kaikkien silmät tähyilivät katonrajassa olevaan kahteen pieneen



sa vai ei, ja senkin minkä sai, pilasivat tomu ja räjähdyskaasut.

Lainehtivan kranaattitulen huippu tuntui siirtyvän taas hieman kauemmaksi.

Mutta mitä nyt?

Se kuului aivan selvästi kranaattien räiskeen läpikin. Vihollisen jalkaväki ryhtyi hyökkäämään panssarilau-
mojensa tukemana. Jo eilen

Korsu on kestänyt tulimyrskyn



däkseen ulos.

— Siellä peräännyttään, hän huusi. — Juoksevat taaksepäin...

”JÄTTÄVÄTKÖ TÄNNE...?”

Kaksikymmentäviisi mykkää vastausta kääntyi tuijottamaan häneen. Kukaan ei sano mitään. Jokainen tietää, mitä se merkitsee, mutta eihän ole tehtävissä mitään. On vain odotusta.

Korsu, missä miehet ovat, kuuluu pataljoonan viestijoukkueelle. Sen vakinaiset asukkaat ovat jo poissa, he odottavat hieman taempana olevassa keskuskorssussa annettavia käskyjä. Mutta korssusta muutaman kymmentä metriä eteen vievän tien varrella on vielä viestijoukkueen radioryhmän korsu, josta juuri nyt syöksyi ulos neljä miestä. Ovea pitelevä kersantti tunsu radioryhmän johtajan, alikersantin, ja miesryhmän ollessa oviaukon sirpalesuojan takana hän avasi jälleen oven.

Alikersantti katseli kiireesti ympärilleen ja tajusi, ettei viestijoukkuetta enää ollut paikalla. Sitten hän näki kersantin, joka yhä piti oikealla kädellään ovea kiinni. Vasen roikkui sivulla verisenä, siitä oli sirpale vienyt peukalon ja etusormen ja osan kämmentäkin. Hän ei ollut vielä edes sitonut sitä.

— Terve, Kalle! sanoi alikersantti vaisusti. — Olet saanut pahoin käteesi.

— Pikku juttu. Särkee vain niin vietävästi. Minne matka muuten? Kirkonristilekö, kun noin kiire?

Alikersantti naurahti tahottomattaankin. Hän tunsu kersantin, joka oli saman pitäjän poika kuin hänkin. Vasta rintamalla he olivat tutustuneet, vaikka molemmat aikoinaan olivatkin iltaisin harjoitelleet tyttöjen kiinniottoa kirkonkylän maantienristeyksessä, Kirkonristillä. Eri kylissä asuvina ei tuttavuutta ollut silloin vielä syntynyt.

— Oletko ollut tässä kauan? alikersantti kysyi.



Rakennelmat sortuvat

SA-kuva

ikkuna-aukkoon, joista näkyi samea taivas ja silloin tällöin näköaukkoon sattunut maataistelukone. Joku jvkersantti piti kiinni ovesta,

joka räjähdysten tempomana oli murtanut hakansa. Oli vaikea hengittää, sillä paineaaltojen vaihtelu ratkaisi sen, saiko ilmaa keuhkoihin-

se oli päässyt vain vajaan parinsadan metrin päähän täältä, pataljoonan komento-paikasta.

Kersantti raotti ovea näh-

— Neljänneštunnin. Olin tuolla yhdyshaudan varrella, mihin vanja yöllä tunkeutui. Yritin vaihtaa asemaani lyhyellä syöksyllä, mutta sirpale tavoitti. Jotenkin pääsin tänne, mutta en taida jaksaa jatkaa. On kai jokin kappale polvitaipeessakin, kun se niin oudosti jäykistyy.

Korsuun suojautuneet miehet katsovat radisteja, jotka kiirehtivät lähtöä. Joku kysyy:

— Mikä on tilanne? Onko linja pitänyt?

Eräs radisteista vastaa:

— Emme tiedä. Meiltä meni viisi minuuttia sitten antenni poikki ja puhelinyhteys katkesi. Tulimme täältä etsimään muuta joukkuetta.

”NE VAIN JUOKSEVAT...”

— Mistä ne juoksevat? Edestäkö? kysyy toinen ääni.

— Niin...

Mies, joka on istunut lattialla, kohottaa äkkiä silmänsä miehiin. Niihin on syttynyt kiihkeä liekki.

— Haetaanhan meidät pois, eikö niin?

Siinä se, jota jokainen oli itseltään kysynyt uskaltamatta sitä esittää toiselle — ettei tarvitsisi hänen suustaan saada vahvistusta hirtittävälle totuudelle.

Kuka heidät hakisi pois?

Vain yhdelle se olisi mahdollista, mutta Sitä ei kukaan halunnut noutajaksi.

Juuri Sitä he kaikki pelkäsivät!

Neljä radistia katsoo miestä, jonka silmät pyytävät vastausta, myöntävää vastausta. Jokainen koettaa keksiä jotakin helpottavaa, mutta se on vaikeata, mahdotonta. Heitä polttaa halu lähteä matkaan, sillä konepistoolien soitto ja telaketjujen räminä on tullut jo kovin lähelle.

He tietävät radisteina, mikä on tilanne. Konepistoolit kuuluttavat noutajaa kaikille, jotka ovat korsuissa, eivätkä uskalla tai eivät pääse niistä ulos.

Hyökkääjät eivät jouda

tutkimaan korsuja ja ottamaan vankeja. Ne turvaavat selkäpuolensa kasapanoksin, jotka heitetään korsuun ikkunasta, varmistavat vaihtuksen konepistoolin suihkulla ja ryntäävät taas eteenpäin.

Uraa! Uraa!

Olihan se jo nähty eilen, kun etuasemat menetettiin...

Niin — enää ei voi viipyä. On mentävä!

Alikersantti vilkaisee kiireesti radiomiehiään, jotka ovat valmiina. Sitten hän kääntyy korsuun.

— Näkemiin, pojat. Hyvää vointia!

Hänen äänensä murtuu viimeistä sanaa sanoessaan.

”VIE TERVEISIÄ KOTIIN!”

Kersantti avaa oven. Hän on kuin Manalan vartiomies, joka joko pitää tai päästää. Eikä kukaan tiedä, kumpi vaihtoehto on parempi. Jo viiden metrin päässä voi olla uloslähtevän noutaja — ehkä. Mutta minuutin perästä on paikalla Se, joka noutaa myös korsuissa olevat.

— Sano terveisiä Martalle, sanoo kersantti lähtevälle.

— Minun piti lähteä huomenna lomalle katsomaan poikaa, joka syntyi viikko sitten. Ehkä minä en tulekaan...

Hätäinen kädenojennus vakuuttaa kersantille, että terveiset menevät, jos Kirkonristille tie vielä milloin johtaa.

Neljä miestä syöksyy ulos, he heittäytyvät maahan ja syöksyvät taas, kunnes jyrkkä mäenrinne kätkee heidät näkyvistä.

Jostakin läheltä kuuluu outo maanalainen mossahdus. Siellä kävi Noutaja jo, naapurikorsussa.

”Eikö siellä kotikylässä olekin nyt juuri tuomi kukassa?” ajattelee kersantti. ”Ja pelloilla kaunis oras! Siinä tuvan seinustalla oli niin hyvä ottaa aurinkoa, siellä lekottelee varmaankin poikakin nyt juuri. Poika — hänellehän tulee isän nimi...”



Näköala Valkeasaareen Vaskisavotan tien oikealta puolelta

Viimeiset vuorokaudet vapaudessa

Suurhyökkäys murskasi painopiste-suunnan puolustuksen. Järjestynyt vastarinta romahti. Jokainen sai vastata itsestään ja selviytyä niin hyvin kuin voi.

Suomalainen ei hevin antautunut vangiksi. Omien luo pyrittiin, vaikka onnistumisen mahdollisuus olisi ollut lähes olematon.

NIILO TIKKA

OLI AAMU 10.6.1944.

Luultavasti viimeisenä suomalaisena juoksin taaksepäin JR 1:n 6. Komppanian komentopaikalta kapeaa kaapeliojaa pitkin kohti II Pataljoonan komentopaikkaa. Juoksin niin kovaa kuin ikinä kykenin, sillä taakse vilkuillessani näin venäläisen soturin juoksevan muuttaman metrin päässä perässäni montun kallasta pitkin.

Koko ajan odotin selkääni sarjaa naapurin konepistoolista. Sitä ei kuitenkaan tullut.

Venäläisiä oli ympärillä vilisemällä ja hurja juoksu tarjosi ainoan pelastumisen mahdollisuuden. Panssari-vaunujen möyrinä kuului jo kaukaa edestä.

Edellisenä päivänä olin ot-

konepistoolia. Ymmärsin, että patruunoista voi näissä ympyröissä tulla puute.

Olin jo päässyt onnellisesti ohi komppaniamme saunan ja saavuin pataljoonan komentopaikan läheiselle suolle.

Äkkiä huomasin, että joku punasoturi nostaa oikealla olevasta pajupensaasta konepistooliaan minua kohti. Matkaa oli ehkä kymmenkunta metriä.

Suihkaisin konepistoolistani takakäteän sarjan pensasta kohti. Saman tien laukaisi aseensa Venäjän mieskin.

Pats-pats! Pats!

Molemmilla oli syöttöhäiriö! Kumpikaan ei ehtinyt saada osumaa.

Tuli kiire!

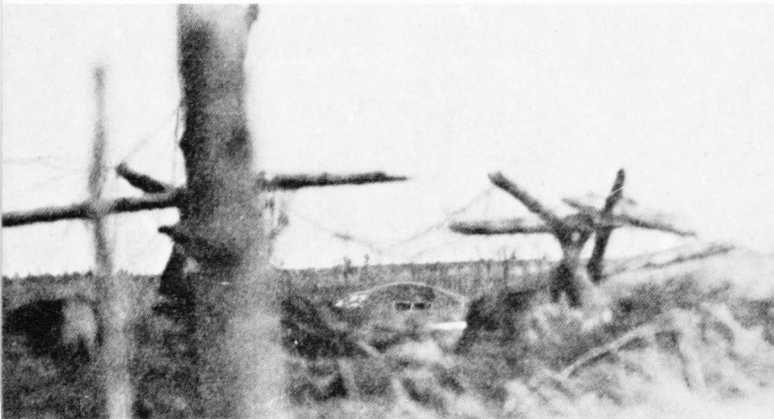
kön hännät. Tuli niin sakeat paikat, että katsoin parhaaksi hypätä pommikuoppaan ja yrittää sieltä selvittää välejäni vanjojen kanssa.

Montun pohjalla oli havuja ja niiden alla jotakin pehmeää. Äkkiä kuului jalkojeni alta ääni:

— Mene pois tästä — älä tästä ammu! Muuten ne tappaa meidätkin...

hyvin pysyin mukana. Matkalla piti rutuutellakin muutama sarja päin lähimpiä vanjoja — muuten ei juoksurata auennut.

Sitten törmäsimme tiheään vihollisporukkaan, josta ei pääsisi läpi. Paikalla sattui olemaan pari hevorskorsua. Pujahdimme pilttuuseen suojaan odottamaan, että vanjarypäs hiukan harvenisi.



Vartiomiehen jokapäiväinen näkymä Valkeasaaren Keskilohkolta

tanut haltuuni päällikköme kapteeni *Pentti Haantilan* konepistoolin — hän kun ei haavoittuneena sitä toistaiseksi tarvinnut. Pätevä ase olikin tarpeen alkaneessa ”ampumajuoksussa”.

SE ALKOI EILEN

Komppanian komentokorsu oli sortunut heti ryminän alkaessa 9.6. aamulla. Saman tien hävisi kuvioista koko komentoporras. Satuun ensimmäisenä paikalle kaivamaan kavereita ylös. Joitakin saimme esiin elävinä, toiset jäivät hirsien ja soran alle. Kapteenin saimme hengissä paareille.

Nyt siis juostiin.

Käyttelin säästeliäästi luottavinta kaveriani, Suomi-

Kaveri oli pajupuskassa rintaansa myöten näkyvissä ja kävi melkoinen rapina kun hän rassasi asettaan ampu- makuntoon. Itseltäni huomasin lippaan tyhjentyneen.

Lippaan vaihto tuntui vievän iäisyyden. Kaveri oli nopea, sillä juuri kun olin saanut täyden lippaan paikoilleen ja vedin liikkuvia osia taakse näin hänenkin kohottavan omaa tappokonettaan. Olin kuitenkin sekunnin edellä ja ohi juostessani ehdin vain nähdä kolme veripisaraa hänen kasvoillaan.

ASEVELJET AHTAALLA

Suon takalaidalla tapasin vihollisen hyökkävään yksi-



Suurtaistelu on jälleen alkanut. Etulinjassa 9.6.1944

Havujen alla oli viisi tai kuusi meikäläistä liikuntakävytöntä haavoittunutta — lienevätkö siellä vieläkin...?

Oli eläväkin mies, pitkä ja vaalea suomalainen kersantti, joka ilmestyi jostakin.

— Oletko kova juoksemaan! hän kähisi. — Minä olen kohtalainen.

— En taida olla mikään erikoinen, vastasin. — Mutta älä jätä, mennään yhdessä.

Lähdettiin. En tiedä, paineliko kaveri täysillä, mutta

VIIMEINEN TAISTO

Olimme yrittäneet pujahtaa korsuun salaa, mutta epäonnistuimme. Meitä alettiin heti rassata sieltä ulos.

Päätimme, että emme anna mitään lahjaksi. Etunamme oli korsun hämäryys.

Lattia oli maantasossa. Seinät ja katto näyttivät kovin heppoisilta, mutta sitä hän vanjat tuskin tiesivät.

Kersantti asettui oviaukon eteen ja minä vasemman

puolen suojaan. Näin saimme aikaan ristiin käyvän täyhystyksen. Tarkkailimme naapurimaan miesten puuhia ja aina kun joku yritti liian lähelle ampua napsuttelimme konepistooleilla — kertatulella, vain paukku kerrallaan.

Välillä yritimme tehdä pelastussuunnitelmia. Aikaa oli jopa niin paljon, että hautasimme turhat tavarat sonnan alle. Sinne näyttivät kersantiltakin menevän komeat tähtikokardit ja joukko Puna-armeijan arvo- ja ansiomerkkejä. Jos huonosti kävisi, olisi hyvä ettei taskuissa olisi voitonmerkkejä...

Minulla oli jäljellä kaksi rumpulipasta, kersantilla enemmän. Lisäksi hänellä oli patruunoita minullekin jakaa. Tasailimme paukut ja täyttelimme lippaat. Siinä sivussa ilmoitimme toisillemme nimet ja siviiliosoitteet — jos jompi kumpi sattuisi pääsemään kertomaan terveisiä...

Kersantti ilmoitti olevansa kotoisin Jaakkimasta ja nimeltään *Arvo Olavi Mörönen*. Sotaa hän oli käynyt tykistön valonmittausryhmän johtajana. Hän oli herännyt korsussaansa vasta vanjojen painellessa ohi.

LÄHITAISTELU

Vanjat eivät antaneet periksi vaan olivat päättäneet katsoa meitä lähemmin. Piiritys tiivistyi.

Mekin teimme parhaamme. Huomasimme, että korusun etuseinä oli tehty melkein vain riu'uista, joiden välistä kiilui valo. Seinän läpi oli hyvä räiskä sarjoja.

Katoltakin kuului rapinaa. Sekin oli kuitenkin ohut ja liike loppui aina siihen kun laskimme sarjan katon läpi.

Sitten tapahtui se mitä jolimme ehtineet odottaa: suhiseva käsikranaatti moksautti oviaukon kynnyspuuhun. Heittäjän harmiksi se kuitenkin vierähti ulkopuolelle ennen räjähtämistään. Yritimme tavoitella heittäjää konepistoolisarjoilla.

Jatkoa ei ollut vaikea

arvata.

Majapaikassamme oli kaksi ovea vierekkäin ja niiden keskellä lautainen pilttuiden väliseinä. Näin emme pystyneet valvomaan toista ovea.

Pian vihollinen huomasi tässä seikassa piilevän mahdollisuuden: vartioimattomasta ovesta lennähti käsikranaatti keskelle toista talin puolikasta, lauta-aidan taakse.

— Nyt meni henki! ennätin hihkaista.

Saman tien tömähti.

me turvaan syöksyen ja aina eteen osuvaa miestä lonkalta ampuen.

Tuossa mielettömässä törmäilyssä jouduimme erilleen. Itse selvisin suojaan ja piiloon tykistötulen katkaiseman tuuhean männynlatvan alle. Kaverin kohtalosta ei ollut tietoa, mutta rätinä lakkasi.

Maiseman rauhoituttua läksin taas juoksemaan ja jouduin Valkeasaaren kivi-tien eteläpuolella Papinojan takana olevalle pusikkoiselle suolle. Yritin jatkaa oikealle,

ihanaan elämään vankileirissä.

Olin suon Valkeasaaren puoleisessa reunassa, kun paikalle ilmestyi joku korkea komentaja esikuntineen. Matkaa oli viitisenkymmentä metriä. Herroilla oli komeat arvomerkit, kunniamerkkejä monta riviä ja muutenkin olivat tärkeän näköisiä. Jokin neuvonpito siinä oli käynnissä, koska puhuttiin ja viittoiltiin kovasti.

Herrat olivat niin mukavasti konepistoolin jyvän kohdalla, että oikein etusor-



Tuli on tilapäisesti tauonnut 9.6.44 illalla. Takana näkyy Valkeasaaren asema

Hetkeksi hengitys pysähtyi — oli kuin olisi halolla lyöty.

Savu kirvelsi silmiä ja kurkkua. Tutkin jäseniäni: ei reian reikää! Kaverilla oli käynyt yhtä hyvä onni.

—Ollaan olevinaan vainaita kun tulevat katsomaan, ehdotin viimeisenä keinona. Kersantti murahti jotakin myöntymisen merkiksi.

Ketään ei kuitenkaan kuulunut kämppään.

Ei kyllä meilläkään pitänyt hermo jäädä odotamaan.

SURMANSYÖKSY

Yhteisestä sopimuksesta syöksyimme ulos. Piirittäjät olivat paikoillaan, sillä aseiden rätinä alkoi heti. Yritim-

mutta suon laidassa oli suomalaisten huolella rakentama piikkilankaeste, josta en päässyt läpi. Sen takana kaarella sivutiellä oli vanjan hevosajoneuvoja niin paljon kuin ikinä peräkkäin mahtui ja aivan häntätuntumalla.

Ryömin pitkin esteen sivua etsien reikää. Tarkoitukseni oli syöksyä tien yli ajoneuvojen välistä, koska arvelin, että kärryissä istuvat töpinän miehet eivät tee taivalta aivan sormi liipasimella. Rauhallisen ja ikävystyneen näköisiä olivat ukot tarkkaillessani heitä muutaman metrin päästä. Este oli kuitenkin turhan hyvin tehty enkä löytänyt reikää.

Ryömin suolla etsien ulospääsyä. Suon reunassa pauhasi kaiutin kehottaen antautumaan ja osallistumaan

mea syyhytti. Omakin henki oli kuitenkin kallis ja riistä täytyi katsoa rauhoitetuksi.

Puskat rapisivat suolla. Tarmokas etsintä oli käynnissä. Ei ollut syytä paljastaa itseään.

Piiloleikkiä suolla vain jatkui. Monta kertaa pelastuin, koska mahorkan haju ilmaisi vartiomiehen tai jäljittäjän sijainnin.

IHMEELLINEN KOHTAAMINEN

Ryömin jälleen piikkilanka-esteeseen sivua reikää etsien, kun kuulin takaani rapinaa.

— Tämä taisi olla lorun loppu! ajattelin.

Kun käännyn, otti silmäni kuitenkin heti sinivalkoisen suomalaisen kokardi ja kadonnut taistelijaparini

kersantti Mörönen!

Elämä tuntui taas hivenen paremmalta.

— Ota tuo kokardi pois, se näkyy vaikka minne asti! kehottelin kaveria.

Tapaaminen oli yhtä juhlaa! Juhlimme sitä kersantin taskusta löytyneillä sokeri-paloilla — muuta muonaa ei ollut. Jännityksen taas hetkeksi lauettua totesimme, ettemme olleet syöneet pariin vuorokauteen ja että nälkä oli hirvittävä.

Sokerit oli pian syöty.

— Nyt pysytään porukas-

väsähtänyttä vaellusta eikä kumpikaan toistaan häirinnyt.

KIVITIELLÄ ON VILKASTA

Ehdotin, että lähtisimme yrittämään omalle puolelle kivitien suunnassa, koska siellä ei ollut näkynyt suurempaa liikettä. Kesäyön hämärtyessä pääsimmekin kivitien laitaan Pastorinojalta nousevan mäen puolivälin kohdalla. Siinä oli oma tukilinjamme, jonka taisteluhau-

dasta tarkkailimme tilannetta.

Yllätys oli ikävä: illan hämärtyessä koko liikenne oli siirtynyt edellä mainitulta metsätieltä kivitiele, joka nyt oli tungokseen saakka täynnä. Kohdallamme oli kuorma-autorivistö, jossa autot yrittivät eteenpäin metrin välein. Siellä täällä — ehkä yksikköjen välillä — oli neljän metrin etäisyys. Lavat olivat niin täynnä miehiä kuin niihin ikinä sopi. Joissakin autoissa oli kaikennäköistä huoltoon liittyvää ma-

teriaalia — kotieläimiäkin! Totisesti — lehmiä, sikoja ja kanojakin! Meinaavat pirutulla tänne oikein asumaan...

Ehdotin tien ylitystä. Kersantti epäili:

— Miten siitä pääsee kun tie on pyssy ja ukkoa täynnä?

— Ei ne ole sormi liipasimella, koetin todistella. — Me ollaan montussa tien toisella puolella yhdessä vilauksessa! Minä menen nyt, tule perässä jos huvittaa!

Kaveri tuli. Otettiin sellai-



Tulivalmistelua seuraa hyökkäys

Siellä niitä menee tien täydeltä

sa, totesi kersantti.

Virisi keskustelu siitä, mitä pitäisi tehdä, jos joudumme kiinni. Kaveri ehdotti, että ampuisimme toisemme. Itse olin joskus päättänyt, että en vangiksi antautuisi vaan lopettaisin sitä ennen itseni. Nyt tuli mieleen kuitenkin vangiksi jäämisen mahdollisuuskin — olihan sitä kirjoista luettu, että joku oli päässyt karkuun Siperias-takin.

Päätöstä ei syntynyt tai oikeastaan syntyi välipäätös:

— Niin kauan kuin henki pihisee on vielä toivoakin!

Lepäsimme. Joku vanja käveli suolla ohi muutaman metrin päästä. Sormi liipasimella seurasimme kaverin



nen spurtti ettei ikinä ennen! Mutta kun oltiin tiellä autojen välissä nousi kamala huuto ja pulina. Kuulaa tuli kuin rakeita ukkoskuurosta tien penkkaan, josta yritimme ylös. Tuo viiden tai kuuden metrin kiipeäminen tieltä taisteluhautaan oli elämäni hankalin urheilusuoritus — tuntui että jalka luistaa hiekkassa enemmän taakse- kuin eteenpäin.

Tuntui ihmeeltä, että hetken kuluttua kuitenkin olimme turvassa taisteluhaudassa — ja aivan ehjinä!

KAVERI JÄÄ

Etenimme pitkin tyhjää taisteluhautaa, joka oli niin syvä, ettei nähnyt oliko sen kalalla ketään. Siksi nousimme haudasta ja aloimme

Viimeiset vuorokaudet...

juosta pitkin tasaista pellon kumpareita.

Se oli kuitenkin virhe — tiellä olevat vanjat näkivät meidät taivasta vasten ja luoteja alkoi suihkuta tiellä olevien aseista.

Sivuutin korsun oven metrin päästä ja livahdin nurkan taakse. Sitten aloitin viimeisen pikataipaleen. Perääni ei edes ammuttu, mutta toinen saapas jäi suon silmäkkeeseen. Toisenkin heitin mene-

tuuhean katkenneen männylatvan alla.

Heräsin ankariin vilunväristyksiin. Satoi. Kylki oli märkä. Huomasin, etten enää ollut selvillä suunnasta, kun aurinkoa ei näkynyt.

omien olevan.

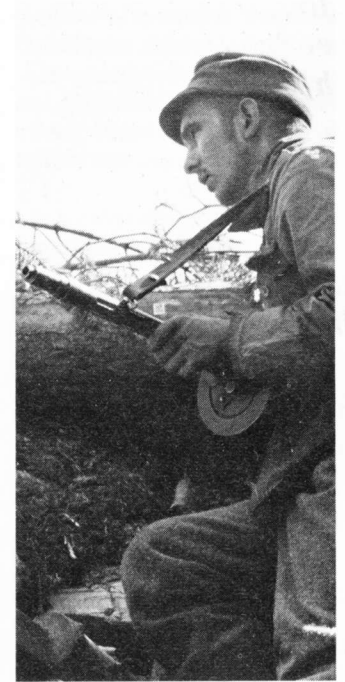
Eivät olleet.

Paikalla sattui kuitenkin olemaan tukkisuma, josta menin yli.

Illalla pilkisti aurinko esiin ja sain päivän harhailun jäl-



Maisema on täynnä hyökkävään Puna-armeijan yksiköitä



On selvittävä omin voimin

Oli yritettävä takaisin hautaan.

Juoksin edellä, kersantti sen verran takana että hänen huohotuksensa tuntui niskassani. Luoteja tuli yhä enemmän ja enemmän.

Äkkiä huomasin, ettei kersantin huohotusta enää kuulunut. Taakse vilkaistessani totesin hänen kadonneen. Ei ollut varaa pysähtyä. Sitten pääsinkin jo pelastavaan taisteluhautaan.

Hauta päättyi suon reunaan. Edessä oli kuitenkin este: haudan pään kohdalla oli oikealla asuttu telttä ja vasemmalla valaistu korsu, molempien seuduilla vilkasta liikettä.

Aloin olla loppuun väsynyt ja päätin hämätä röyhkeydellä. Heitin konepistoolin hihnasta olalle ja kävelin reippaasti korsua kohti. Vanjat katselivat kesäyön hämäryydessä kulkuani, mutta eivät siihen puuttuneet — lienevätkö luulleet lähiksi tai muuksi vierailijaksi.



Onko suon takana omia vai vihollisia?

mään tilanteen hiukan rauhoituttua.

MATKA KATKEAA

Jatkoin matkaa sukkasillani. Väsytti. Nälkä oli hirveä ja heikotti. Päätin torkahtaa

Pitkän harkinnan jälkeen läksin jatkamaan oikeaksi arvioimaani suuntaan. Eteen tuli vanha piikkilankaeste, jonka yli kiipesin vaivalloisesti ja hitaasti.

Sitten tulin Rajajoelle, jonka takana olin arvellut

keen oikean suunnan. Samalmättäältä löysin kourallisen perunankuoria ja isosta pahvilaatikosta hyppysellisen keksinmuruja. Ne eivät paljoakaan nälkää vieneet. Jatkoin vaellustani.

Elettiin sitten aamuyötä 12.6.44. Laukausten äänistä olin toteavinani etulinjan poikkisuuntaisen aukean reunassa. Yritin läpi, mutta joka paikassa oli vanjoja — mahorkan haju pelasti minut kerran toisensa jälkeen.

Aamuyön sumussa yritin lopulta pellon yli. En ollut varma ketä oli vastassa.

Pelto kohosi eikä ylempänä ollut enää sumua. Edessä oli metsänreuna.

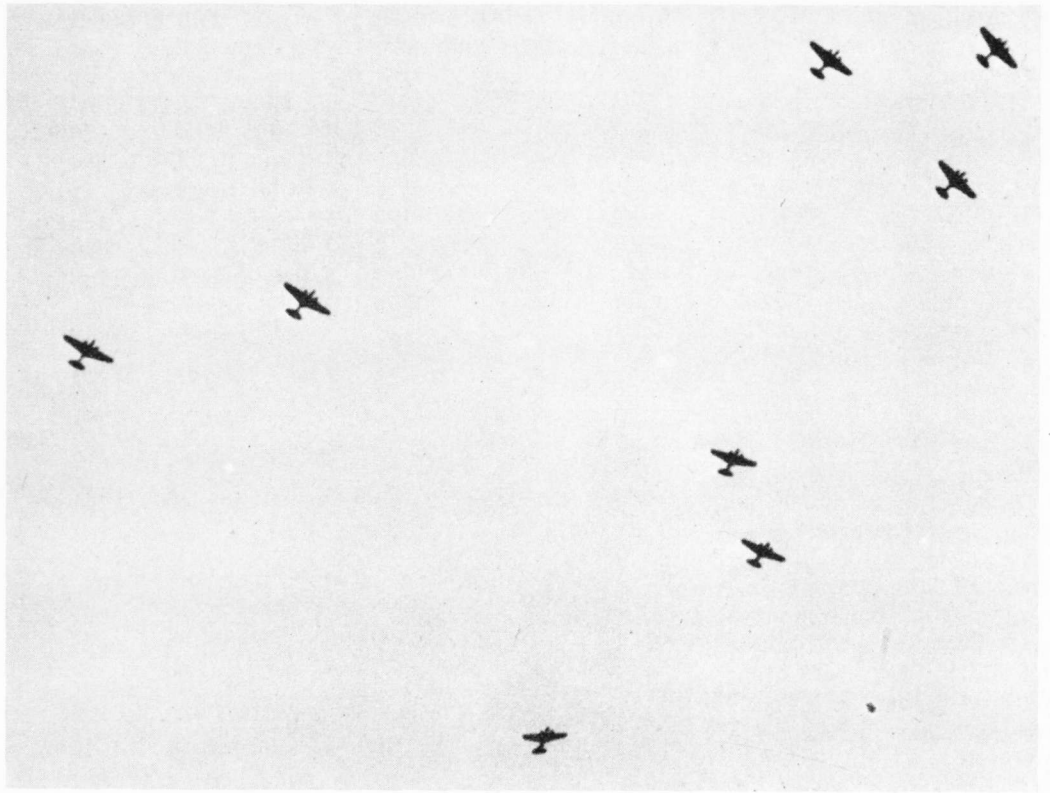
STOI! Ruki verh! karjaitiin äkkiä edestä.

Eivät olleetkaan omia! Edessä oli kymmenkunta valppaan näköistä puna-armeijalaista aseet suunnattuna vatsaani kohti.

Kämmenet nousivat korvien tasalle. Liike oli raskas ja vaikea... □

Monet rintamamiehet heräävät joskus yhä vieläkin sotaelämysten painajaisuniin. Lapselle, joka siihen mennessä oli kokenut vain kodin turvallisuutta, olivat ilmapommituksen kauhut sitäkin vaikeampi kokemus.

"Pommikoneita? Mitä ne ovat?!"



JATKOSODAN aikana kesällä 1944 asuin vanhempieni kanssa Viipurissa. Kotimme, pieni omakotitalo, oli Yhteiskoulukadun varrella Tiirilruukin kaupunginosassa, aivan ratapihan tuntumassa — ratapihan, joka sitten koituihin kohtalokkaaksi koko elämälleni.

Noiden aikojen tapahtumista on yleensä mielessäni vain lyhyitä ja irrallisia mielikuvia sieltä täältä. Ainoan poikkeuksen tekee Viipurin verilöyly, lapsen kokemusteni suuri mysteeri.

MIKSI ON SOTA?

Minulle oli tietenkin kerrottu, että on sota. Sen enempää en muista siitä ymmärtäneeni eivätkä vanhempanikaan



"Äiti, miksi on sota?" Lapsen on vaikea ymmärtää

Elämää välirauhan aikana. Pullisen omakotitalo Viipurin Sorvalissa on jäänyt sodan jalkoihin

Kauhujen yö

varmaan halunneet rasittaa lapsen onnellista maailmaa turhilla peloilla.

Vasta Viipurin suuri pommitus konkretisoi minulle sodan olemuksen. Se loi siitä tajuntaani lähtemättömän mielikuvan. Tuo tapahtumaketju ei ole mielessäni vain sarjana irrallisia sattumuksia kuten muut noiden vuosien kokemukset — se on muistisani elämäni ensimmäisenä katkeamattomana vuorokauden filminä, jota vielä 35 vuotta myöhemmin voin aivoissani kelata eteen- tai taaksepäin suuremmalla tai pienemmällä nopeudella — miten vain. Yksityiskohdat eivät ole hiukkaakaan himmentyneet. Milloin tahansa voin sulkea silmäni ja painaa mielessäni katkaisijaa ”Viipurin ratapihan pommitus” — ja silloin filmi alkaa pyöriä!

Tunnen palaneen räjähdysaineen ja ruhjotun maan tuoksun.

Näen mustalle mullalle kynnetyn pommien repimän pihamaan.

Kuulen korvissani tuskanhuudot evakkojunasta.

Samalla tunnen sisälläni syvää ahdistusta ja tuskaa, jonkinlaista sielullista kouristusta — pelkoa ja vihaa.

En tiedä sitten, onko tämä sitä, jota nykypäivän ääriväsemistolaiset kutsuvat ”ryssänvihaksi”. Missään tapauksessa ei sitä ole minulle opettanut koti eikä koulu, ei lietsoneet ”lahtarit” tai nakertanut politiikka. Se vain on — se syntyi konkreettisenä havainto-opetuksena ennakoasenteettomaan lapsensieluun, joka oli siihen asti ollut tabula rasa, kirjoittamaton lehti.

KATKELMIA FILMISTÄNI

Leikin päivät pääksytysten pienen karitsani kanssa, jonka olin onnistunut ruikuttamaan isältäni erälle karjatilalle tekemällämme retkellä. Pihanurmella istuskellen hoivailin lemmikkiäni, joka tyytyi olemaan määkimättä vain ne hetket, jotka olin sen

välittömässä läheisyydessä. Silitin, rapsutin, taputin, tutkin, syötin, juotin ja haistelin sen turkkia. Olin parhailani nuuskimassa sen selkää: niin ihanaa lampaan villaa. . .

Silloin kuulin kovaa outoa jylinää.

Äitini kiiruhti juosten hakemaan minua karitsoineni

— Ne syöksevät sisuksistaan pommeja, jotka tuhoavat — tappavat, selitti äiti minulle noina ensimmäisinä kauhun hetkinäni, jolloin turvauduin äidin kaulaan keittiön nurkassa hillittömästi itkien.

Nyt vihelsi yhä kovemmin, samanaikaisesti ulvoi monta pommia ja sitten seurasi jy-

vän. Isä tuli kotiin, kun pommitus oli lakannut.

Ilta oli rauhallinen. Nukahdin.

Yöllä havahduin siihen, että isä kääri takkia ja filttiä ympärilleni ja kahmaisi minut syliinsä ilmoittaen:

— Nyt mennään pommitusuojaan!



Asuntoalue palaa



Pommi on iskenyt

SA-kuva

VAIKEA YÖ

Häidin tuskin pysyin isän sylissä, kun hän juoksujalkaa kiiruhti pieneen perunakuoppaamme naapurin tontilla äidin roikottaessa pikkuveljeäni, joka oli vasta parin kuukauden ikäinen. Kalliosuoja, johon meidän olisi pitänyt mennä, oli noin puolen kilometrin päässä, mutta sinne saakka emme ehtineet — päivällisen kaltainen meteli ulvoi korvissamme ja niin isä valitsi suojaksemme perunakuopan, joka oli puoliksi maan päällä. Sen katolla ja ympärillä kasvoi korkeaa maitohorsmaa ja jokunen suurempi pensas. Kolmen metrin päässä sen rappusyvennyksestä oli valtavan suuri kivi — kivi, joka oli myöhemmin pelastava sekä oman että koko perheeni elämän.

Ollessamme juuri syösyssä kuoppaan kuului yhä

sisään.

POMMIKONEITA!

Mitä ne ovat?!

Näin taivaalla lentokoneita, alempana kuin koskaan ennen, suuria ja raskaan näköisiä. Niitä oli paljon, kuin suuri lintuparvi, mutta nämä pitivät kamalaa meteliä — joka paikka tuntui tärisevän, korvia koski.

Ne menivät ensin yli, kaarivat sitten ratapihalle päin — ja sitten se alkoi: hirveääni — ulvoi yhä kovemmin — räjähdys — räjähdys — räjähdys. . .

sähdys toinen toisensa perään. Piilouduin äidin patakaappiin, josta en uskaltanut pois äidin lohdutuksesta huolimatta. Siellä istuin pienellä sykkeröllä loputtomalta tuntuvan ajan jännittäen korvillani, tuliko ulina suoraan kohti minun koloani.

Kuinka isä nyt pääsisi kotiin?

Kuinka karitsani pelkäisi-kään yksin omassa liiterissään. . .

Pelon ja tuskan sekaisin tuntein jännitin koko iltapäi-

voimistuvaa pommin ulvontaa.

Jotenkin tajusin, että se oli nyt tulossa suoraan kohti!

Sitten — kaiken täyttävä räjähdys!

Tajuttuani jälleen jotenkin tilanteen huomasi olevani nelinkontin kuopan perällä, jonne ilmanpaine oli minut isän sylistä heittänyt. Rämmin siellä hiekan ja pirstaleiden seassa yöpaitaani sotkeutuneena. En tiedä, olinko ollut välillä tajuttomana — nyt vain totesin olevani elossa eikä koskenut minhinkään.

Kuulin isän huutavan nimeäni.

Sitten vähitellen koko taapahtuma alkoi hahmottua. Pommi oli osunut kiveen ja murskannut sen kuin sitä ei olisi koskaan ollutkaan — jälkeäkään siitä ei näkynyt. Ilmanpaine oli heittänyt meidät kaikki kuopan suulta sen perälle. Takimmaisena ollut isä oli saanut kuormallisen maata päälleen.

Siitä alkoi kauhun yö.

Istuimme loukussamme aamuun kello viiteen saakka. Koko ajan jännitimme korpiumme — milloin taas kuuluisi kohti tulevan pommin ulvontaa? Monta kertaa jouduimmekin tuon koko tajuntaa raastavan elämyksen kokemaan, sillä tuolle naapurin tontille, jossa kuoppamme sijaitsi ja jonka koko oli noin 800 neliometriä, putosi tuona yönä yhdeksän pommia. Me kuitenkin säilyimme vahingoittumattomina — kuin myyrät kolossaan. Aikamme ei vielä ollut täysi. . .

KAUHUIEN AAMU

Aamulla meteli hiljeni.

Ryörimme ulos kolostamme — kuin haudasta.

Tontti autio ja tyhjä. Ei edes rikkaruohoa näkynyt lähimaillakaan. Koko alue oli kuin kynnetty mustalle mullalle. Perunakuopan katon oli ilmanpaine haravoinut putipuhtaaksi horsmista ja pensaista.

Ilmassa leijaili palaneen räjähdysaineen ja rikutun

maan tuoksu.

Ratapihalta kuului kauhistuttavaa ääntä: ihmisten ja eläinten tuskanhuutoja, avunpyyntöjä ja valitusta. Rajalta tullut evakkojuna oli jäänyt ratapihalla pommituksessa räjähtelevien ammusjunien väliin ja tuhoutunut jokseenkin täydelleen. Siinä olleita vanhuksia, naisia, lapsia ja kotieläimiä ei tässä vaiheessa voinut mitenkään auttaa ja useat heistä tapasivat tuona aamuna lopullisen kohtalonsa. Jotenkin tajusin epätoivoisen tilanteen.

Meidän onnemme oli ollut uskomaton: kalliosuoja, johon emme ehtineet, oli saanut täysosuman ja tuhoutunut kokonaan. Kukaan siellä olleista ei selvinnyt hengissä. □

NAISTEN KESKEN

— *Katsohan, kuinka poika on aivan isänsä näköinen!*

— *Älä anna sen masentaa mieltäsi! Tärkeintä on, että hän on terve!*

EIPÄHÄN OLTU TURHAN HÄTÄISIÄ

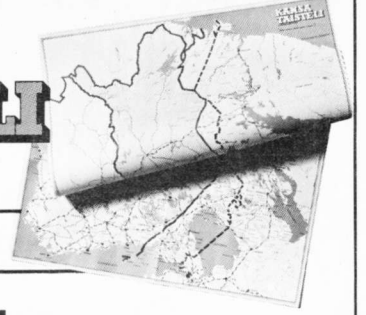
Vaittisen emäntä Valkjärveltä oli jo kotinsa ovella lähdössä evakkoon, mutta palasi vielä takaisin — ja veti seinäkellon.

— *Mitäs sie nyt? kyseli aviomies.*

— *Käin vetämässä kellon, jotta näkökööt, jottei täältä päiviä enne pakkoon lähetty!*

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat



KT OSTOS

Sinivalkoinen sotatoimialuekartta

Kansa taisteli -lehden lukijana Sinulla on nyt mahdollisuus saada oman kotisi seinälle tai annettavaksi lahjaksi n. 600 paikannimeä käsittävä sotatoimialuekartta. Nimet tähän karttaan on kerätty alan kirjallisuudesta.

Kartta on painettu sinisellä ja mustalla himmeäpintaisella valkoisella paperilla. Kartan koko on 51,5 cm x 72 cm ja se lähetetään tilaajille rullattuna pahviputkilossa.

Hinta on 17 mk/kpl + postitus- ja käsittelykulut 1-4 kpl/3 mk ja 5 kpl/5 mk.

Karttoja on rajoitettu määrä ja ne toimitetaan tilausten saapumisjärjestyksessä.

LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI. LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI.



KIRJE

Vastauslähetys
HKI 10/21 Lupa 1003

Sanoma Osakeyhtiö
Kansa taisteli —
miehet kertovat
PL 20
00003 HELSINKI 300

KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

TILAUSKORTTI SOTATOIMI-ALUEKARTTA

Olen kiinnostunut vanhoista alueista ja paikannimistä kuten Uunitsa, Rasti, Vytegra, Hyrsylä. . .

Tilaan n. 600 paikannimeä käsittävän kartan.

Postitus- ja käsittelykulut lisätään ao. hintoihin.

(98836)

Sotatoimialuekartta (M 931)

1 kpl 17 mk

Sotatoimialuekartta (M 932)

2 kpl 34 mk

Sotatoimialuekartta (M 933)

3 kpl 51 mk

Sotatoimialuekartta (M 934)

4 kpl 68 mk

Sotatoimialuekartta (M 935)

5 kpl 85 mk

Nimi- ja osoitetiedot painokirjaimin, kiitos.

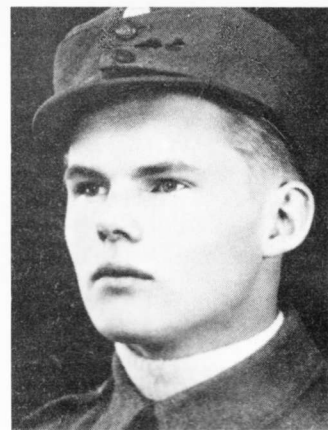
Sukunimi		Etunimi	
Osoite		Puh.	
Postinumero	Postitoimipaikka		

Tarjous yllämainituilla hinnoilla on voimassa niin kauan kuin karttoja riittää. Tarjous koskee vain Suomeen tulevia tilauksia.

Suomalaisten vetäytyessä Itä-Karjalasta jäivät kaukopartiot alueelle ottamaan selvää vihollisen voimista ja suuntautumisesta.

Tärkeän työnsä suoritettuaan saivat partiot marssia satoja kilometrejä omien luo. Tilanne oli epävarma eivätkä mitkään laskelmat pitäneet paikkaansa.

Ensireissun miehelle retki oli melkoisen kokemus!



Urho Nissinen, 20-vuotias soturi, joutui ensimmäisellä kaukopartioretkellään koville

AUNUKSESTA tuli äkkilähtö

ME kaukopartiomiehet vietimme alkukesän kauniita päiviä Aunuksessa Mäkriän kylän liepeillä sotavuonna 1944. Ilmassa oli kuitenkin odotuksen tuntua.

Sitten saimme käskyn ryhtyä valmistelemaan kätköjä, joihin piti sijoittaa patruunoita, räjähdysaineita, muonaa, lääkintävälineitä ja muuta tarpeellista alueella myöhemmin tapahtuvaa kaukopartio- ja sissitoimintaa varten. Ne otettaisiin käyttöön siinä tapauksessa, että joutuisimme vetäytymään Suur-Suomeksi valloittamaltamme alueelta entiseen Tynkä-Suomeen.

Ryhdyimme kuljettamaan tavaraa kätköihin, joista käytettiin peitenimeä Matit.

Jo paljon ennen juhannusta saimme niskaamme maataistelukoneiden parvet. Kerran toisensa jälkeen sai kuorma-automme kuljettaja ulvottaa ajoneuvonsa lähes olemattomia jarruja koneiden hyökätessä. Me sissit taas tunsimme olomme kovin turvattomaksi yrittäessämme suojautua Aunuksen



Nuoret sissit Nissinen (vas.) ja Koski hurmaavat Uushiekan tyttöjä vähän ennen äkkilähtöä

lakeuksien peltojen pientareille.

Ankaralla työllä saimme kuin saimmekin kätköt valmiiksi jo ennen juhannusta. Oleilimme Uushiekka-nimisessä kyläpahasessa odotellessa myrskyä, jonka tiesimme jo pyyhkäisseen yli Syvärin.

Kaakosta kuului jatkuva jytinä, joka ei jättänyt sijaa epäilyksille — nyt oli tosi kyseessä!

ASUKKAAT PAKENEVAT

Vietimme kylän ystävällisten

asukkaiden kanssa leppoisia hetkiä lämmitellen saunoja ja herkutellen Päämajan erikoismuona-annoksilla, joihin kaukopartiomiesten virkistykseksi kuului tuona aikana ihmeellisiä aineita: teetä, kahvia, suklaata ja erinomaisia lihasäilykkeitä.

Jytinä lähenei päivä päivältä.

Oli helppo todeta kylän asukkaiden käyvän yhä levottomammiksi. Eräänä päivänä näin, kuinka hyvin pienikokoinen karjalaisvanhus yritti panna takkuista hevostaan aisoihin.

— Ka mitä starikka meinaat? kysäisin.

— Jos tulee voinaa, pitää lähtä pakohon, totesi ukko.

Hänellä oli kärryissään koko pienen kylän vaatimaton omaisuus, jonka hän aikoi ”voinaan” — sodan — ajaksi kätkeä metsään.

Meistä ajatus oli ihan hyvä ja autoimme ukkoressua polten valjastamisessa.

Juhannuspäivänä suomalaiset joukot alkoivat vetäytyä alueen läpi ja me siirryimme metsään suorittamaan tu-

levia tehtäviä. Saman tien poistuivat asukkaat kylästä niin pikku-ukon kuin kaikkien muidenkin painuessa piilopirteilleen.

Porukassani oli mukana ensimmäisellä reissullaan nuori poika, *Urho Nissinen*, joka oli minulle mieluisa yllätys: tuo väsymätön korven kasvatti pärjäsi alokkaaksi tavallista paremmin. Vahinko, ettei Urkki ollut aikaisemmin päässyt mukaan kaukopartiohommiin — hänestä olisi voinut kehittyä vaikka mitä, oli sellainen tosi erämies.

litterat kouraan ja matkani suuntautui entisen kotiseutuni Suojärven kautta Petroskoihin ja edelleen Suojun asemalle.

Oli vähän epävarma olo. Ikää oli vasta 20 vuotta ja tuli mieleen, kuinka kokeneet sissit suhtautuisivat ”alokkaaseen”...

Matkalla tapasin samaan porukkaan matkalla olevan kersantti *Vihtori Valkeisen*, joka opasti minut perille.

— Täällä saat kyllä poika kävellä tarpeeksesi! oli Vihtorin antama ensimmäinen valistus.

Astuin sitten sisään majaan paikkaan. Yläkerrasta kuului hilpeätä äänten sorinaa ja hetken kuluttua vieri iso honkapölkky portaita alas. Hypäsin viime hetkellä sivuun tuon tervetuloitovotuksen tieltä.

Vähitellen sopeuduin porukkaan. Kyselin ja kuuntelin juttuja aikaisemmilta retkiltä oppiakseni kikat.

Kerran olin jo vähällä päästä retkelle mukaan, kun käskettiin laittaa varusteet kuntoon. Viime hetkellä lähtöni kuitenkin peruttiin ja mukaan pääsi vanhempi ja

kokeneempi *Esko Ritala*. Sillä reissulla pojilla oli huono tuuri, sillä kolme miestä jäi taipaleelle.

Yritin kovasti lenkkeillä ja pitää huolta kunnostani — jos sattuisi pääsemään mukaan seuraavalle reissulle...

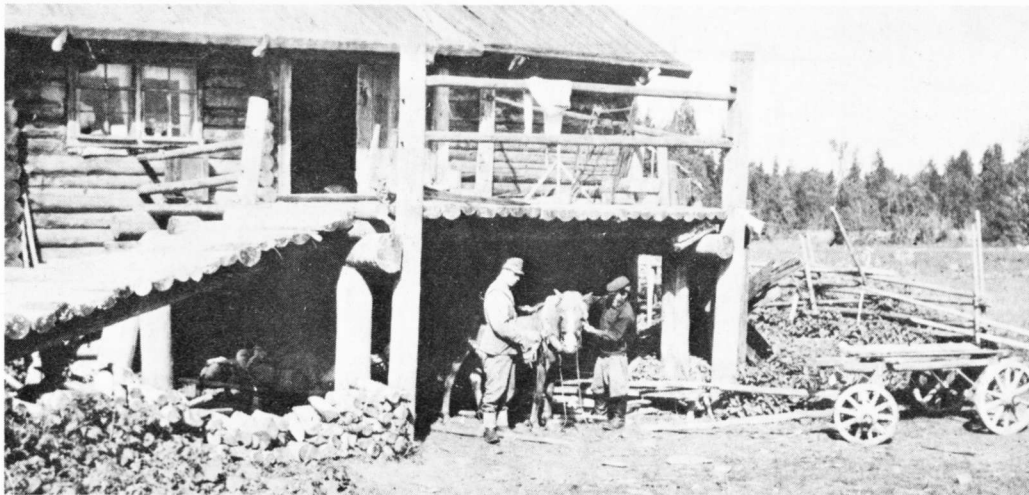
Koittihan se sitten sekain aika.

MIKKO PÖLLÄN KOVAAN PORUKKAAN

Juhannuksen alla kesällä 1944 pantiin kokoon partio, jonka johtajaksi tuli vänrikki Mikko Pöllä. Siihen pääsin mukaan. Minun lisäksi tulivat partioon *Jussi Haltsonen*, *Onni Huovinen*, *Lasi Lanamäki*, *Tappinen*, *Kokko*, *Ryöti*, *Rusi*, *Heikkinen* ja *Vasken Topi*.

Olimme siirtyneet Uusihiekan kylään Aunukseen. Tykistötulen voima kasvoi päivä päivältä ja kylä alkoi tyhjentyä siviileistä.

Mekin painuimme metsään. Tehtävämme oli jäädä alueelle ja tarkkailla Neuvos-



Juhannuksen alla vuonna 1944 Uusihiekan kylässä Mäkriältä itään. Vänrikki Mikko Pöllä auttaa karjalaisukkoa tämän lähtiessä pakomatkalke sodan jaloista

Näin muistelee asioita ystävänä Urho Nissinen.

NUOREN SISSIN KERTOMAA

Palvelin Rajajääkäripataljoona 3:ssa Kuuttilahdessa Syvärin suulla. Olin kuullut jännittäviä juttuja kaukopartiomiehistä ja nuoren miehen innostuksella värkäsinkin siirtoanomuksen Osasto Kuismaseen, OsKun. Paperi kulki virkatietä komentajallemme majuri *Rautasalolle*, joka käski minut puheilleen.

— Hengestään pääsee kyllä täällä Syvärilläkin, arveli Rautasalo, mutta pani kuitenkin paperin eteenpäin.

Muutaman viikon kuluttua tuli tieto, että minut oli hyväksytty porukkaan. Sain



Vänrikki, Mannerheim-ristin ritari Mikko Pöllän (takana kolmas oikealta) partio jätettiin tiedustelemaan vihollisen selustaan juhannuksena 1944

toliiton joukkojen vahvuuksia, aselajeja ja suuntautumista.

Olimme perustaneet tähtystyspaikan vain muutama metrin päähän tiestä. Puna-armeijan joukkoja marssi ohitse jatkuvasti tien täydeltä kolmen vuorokauden ajan.

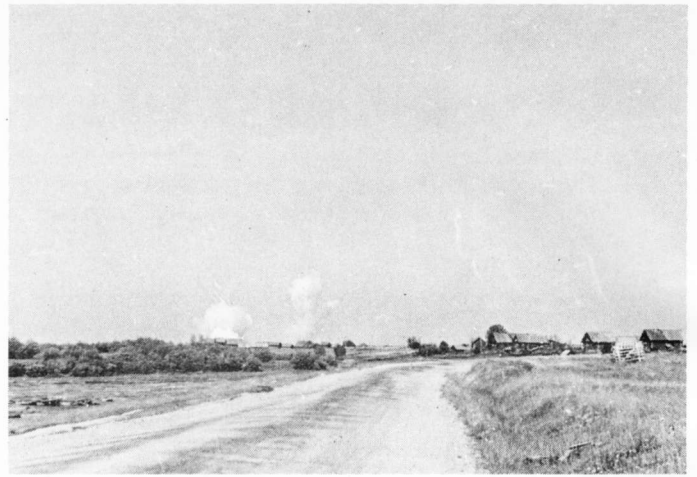
Koko aikana emme voineet silmiämme ummistaa emmekä juuri liikahdaakaan. Olomme alkoi jo olla varsin tukala, kun marssirivistöön lopulta tuli katkos ja pääsimme siirtymään toisen tien

Nurmoilan
lentokentällä
paukkuu

kin selkää ja tuppautui silmiin, hyttysset purivat ja jokainen aisti oli äärimmäisen valppaana.

Äkkiä joku kompastui rautalankaan ja mätkähti mahalleen. Onneksi ei ase lauennut ja mies kömpi toisten mukaan. Tapahtuman aiheuttama ääni oli kuitenkin ollut melkoinen.

Samassa ilmestyi aivan



Talvisodan Kollaan maasto on vaikuttava muistomerkki

SA-kuva

varteen.

Tuon toisen tien suunnassa suoritimme samoin määrääjän liikenteenlaskentaa. Sitten saimme käskyn suunnistaa Nurmoilan lentokentälle.

TARKASTIMME NURMOILAN KENTÄN

Kentän lähellä oli joki, jonka ylitimme kumiveneellä. Lähellä oli siltakin, mutta siinä oli punasoturi vartiossa. Varovasti hiivimme kohti kenttää, jossa työt olivat tarmokkaasti käynnissä keskellä yötä. Kiire tuntui naapureilla olevan!

Tehtävä oli näin suoritettu ja kentän kunto todettu.

Vänrikki antoi käskyn palaamisesta toista tietä, koska tulojälkemme oli varmasti havaittu.

Läksimme hiipimään eteenpäin kiitoradan vierellä kasvavaa pensaikkaa myöten. Hiki valui kesäyössä pit-

eteen naamioitu telttä.

Pöllän Mikko, kokenut partiokettu, oli heti tilanteen tasalla: nyt oli aika vaihtaa maisemaa ja rivakasti! Hän antoi suunnan ja käskyn juosta täyttä vauhtia maantien yli metsään.

Painuimme matkaan kuin hirvilauma. Juoksimme taakse vilkaisevina. Vauhti oli hirmuinen huolimatta vaikeasta maastosta. Jonkin ajan kuluttua kuului takaa muutamia täysin vaarattomia laukauksia.

Jatkoimme marssia Huovisen Onnin ja Haltosen Jussin vuoron perään suunnistaessa kärjessä. Mikko Pöllä kulki porukan viimeisenä tarkkaillen vihollista. Takaa-ajajat häipyivät kannasta varsin nopeasti.

Olimme olleet matkalla jo viikon päivät ja oli levon aika. Keittelimme annoksia hyvin pienellä nuotiolla ja nukuimme oikein kunnolla.

Alkumatkalla olimme käyttelleet muona-annoksia

liian reilusti ja nyt niitä piti ruveta säästämään. Retken päättymisestä ei ollut aavistustakaan...

VAELSIMME VANHAAN SUOMEEN

Matkan jatkuessa sain minä, nuorin tulokas, kokeilla marssikestävyyttäni ja vertailla sitä vanhojen jermujen taivaltamiseen. Päivästä päivään jatkoimme länteen. Pistäydymme kylien liepeillä ja tarkkailimme liikennettä niissä. Seurailimme joukkojen marssia ja huoltokuljetuksia teillä.

Eräänä päivänä tulimme Tuulosjoelle. Ylimenopai-kaksi löysimme karikon, jossa oli äskettäin käyty taistelu. Kaatuneita sotureita lojui kivien välissä.

Päivä oli kuuma ja läksimme ylittämään jokea uimalla. Vaatteet, aseet ja varusteet vietiin yli rannalta löytyneellä pienellä lautalla.

Uintiretken ollessa hilpeimmillään osui Huovisen silmään venäläinen sotilas — lieneekö ollut kalastamassa vai paidan pesulla. Se pani uintihommiin vauhtia ja vaatteet saatiin päälle ennätysajassa, jota varmaan palokuntakin kadehtisi. Sitten vain taas metsään minkä kintuista lähti!

Kuljettiin soita ja kankaita suuntana länsi. Vallitsevasta tilanteesta ja suomalaisten joukkojen sijainnista ei meillä ollut aavistustakaan.

Vaikeudet alkoivat kasaantua: radio meni rikki, eväät loppuivat ja saapas alkoi hiertää jalkaa.

Vanha raja ylitettiin Käsnäselän kylän lähellä.

Eräällä suurella suolla pysähdyimme syömään lakkoka, jotka maistuivat vallan hyviltä. Vihollinen oli kuitenkin ilmeisesti ollut tarkkana ja seurannut vaellustamme, sillä herkuttelu loppui lyhyeen: vihollisen maataistelukone antoi meille kii-

reen voidetta ja marssi jatkui.

Ateriat olivat yhä harvemmassa. Löysimme jostakin pari pientä sorsaa ja keitimme ne kymmenelle miehelle. Aloimme vähitellen pudotella tavaraa kantamuksista, jotta kaikki pysyisivät joukon mukana.

TAISTELU-PAIKOILLA

Eräänä päivänä tulimme

ruumiiden taskuista ja leipälaukuista kaiken syötäväksi kelpaavan.

Äkkiä ajoi vihollisen autorivistö ohi. Emme ehtineet tehdä muuta kuin heittäytyä ruumiiden sekaan yrittäen olla mahdollisimman kuolleen näköisiä. Onneksi ei Venäjän miehillä ollut tarvetta tulla tutkimaan asiaa tarkemmin.

Matka jatkui suurten korprien halki. Sitten osuttiin rautatielle ja todettiin olta-

vat aivan rinnakkain. Olimme juuri ylittämässä niitä, kun molemmilta suunnilta tuli yllättäen autoja. Kaksi kaveria ei ehtinyt yli, vaan joutuivat maastoutumaan maantienojaan. Onneksi autoissa istuvat vanjat katselivat meidän juoksevien miesten perään eivätkä huomanneet näitä kahta onnetonta.

Vänrikki Pöllä komensi meidät aseisiin siltä varalta että vihollinen ryhtyisi ahdistamaan ojaan jääneitä kavereita. Niin ei kuitenkaan tapahtunut. Vanjat katselivat aikansa maisemia ja jatkoivat sitten matkaansa.

Mekin jatkoimme taas taivallustamme.

Nälkä alkoi painaa jokaista, mutta kaukainen tykistö tuli lännestä antoi toivoa ja karkoitti väsymyksen: siellä olivat omat!

Vähitellen lähestyimme taistelualuetta. Joukkoja oli enemmän ja ääniä kuului joka puolelta.

SUORAAN TULIYLLÄKKÖÖN

Eräällä tauolla tutkimme karttoja ja sain kuulla, että olemme lähellä Semeikan kylää, kymmenisen kilometriä itään Tolvajärven Ristisalmelta.

Yö oli hiljainen. Paikat alkoivat olla minulle tuttuja, koska olin poikasena ollut näillä main isän mukana savotoilla. Jätin repun ja aseensa maahan ja poistuinkin vähän kauemmas tutkimaan maastoa. Myös Tappinen asioi jossakin kauempana.

Äkkiä suviyön rauhan katkaisi repivä yhteislaukaus, jota seurasi kiivas konetuliaseiden laulu.

Olimme tulleet suoraan venäläisen kenttävartion syliin! Mainio naamiointi oli katkenyt soturit, jotka olivat olleet väijytysasemassa meitä odottamassa.

Tuli kiire.

Mikko Pöllä näytti vain suunnan ja painuimme täyhtä vauhtia pakoon. Minulta ja joltakin muultakin jäivät sekä ase että reppu. Yritin viime hetkellä syöksyä niitä

pelastamaan, mutta Mikko riuhtaisi minut takaisin ja sähähti:

— Älähän poika hulluttele! On sinne kuule tykkejäkin jäänyt!

Niin painuimme karkuun toisten juostessa ja toisten vuoron perään ampuessa pikatulta takaa-ajajien silmille. Minäkin sain joltakin kaverilta pienen pistoolin asekseni. Aamu-usvan turvin pääsimme irtautumaan ja ylitimme pienen puron.

”KÄDET YLÖS!”

Vielä parisen tuntia marssituamme alkoi edestä kuulua hajanaisia laukauksia. Suon takaa näkyi savua.

— Eivät suomalaiset tee noin typerän isoa tulta, sanoi Mikko.

Käänsimme suunnan toiseksi.

Jatkoimme synkeässä risukossa eteenpäin. Vilkaisin porukkaa: kaikilla naama savusta mustana, viikkojen likainen parta, pitkä tukka ja vaatteet repaleina. Varsinainen rosvojoukko, mutta olipa taivaltakin tehty 400—500 kilometriä.

Äkkiä kuului edestä maailman ihanin komento:

”Ketä siellä? Kädet ylös!”

Suomeksi!

Painuimme maahan parikymmentä metriä suomalaisen konekivääripesäkkeen edessä. Tilanne selvisi nopeasti ja kajaanilainen joukkueenjohtaja otti meidät hyvin vastaan — ennen muuta saimme ruokaa.

Levähdettyämme suuntasimme matkamme Ristisalmen kautta Tolvajärvelle. Matkalla pysähdyimme hetkeksi Tolvajärven harjulla olevan runolaulajapatsaan luo, koska sen tekstikin — ”Matkamies! Pysähdy!” — siihen velvoitti.

Olihan melkoinen ensireissu! Tehtävät oli suoritettu ja oltiin taas omien puolella. Kaikki olivat pätevän johdon ansiosta selvinneet ehjin nahoin.

Pälkjärvellä odotti juhlu muona, sauna, lepo — ja uusi tehtävä... □

Reissu on tehty! Runolaulajan patsas tervehtii Karjalan laulumailta palaavia sissejä Tolvajärvellä



taistelupaikalle maantien tuntumaan. Alueella oli useita kymmeniä ruumiita. Monet olivat palaneet ja haju oli hirvittävä. Nälkäisinä keräilimme matojen täyttämien

van Kollaan taistelupaikoilla. Alueella oli vielä talvisodan aikaisia kaatuneita — enää pelkkiä luita, kuin risukasoja.

Maantie ja rautatie kulki-

Asema- sodassa tapettiin aikaa

Usko Kärki oli legendaarinen hahmo, joka talvisaikaan liikkui köydellä vyötetyssä liikaisessa turkissa, karvareuhka päässä lippa niskan puolella. Hän oli papin poika ja itsekin papiksi lukenut, tiettävästi vihkimistä vailla. Kertomansa mukaan hän huomasi viime hetkellä, ettei ollut kutsumusta ja ryhtyi maanviljelijäksi. Osti maatilan Hämeen puolesta ja hankki "Hilikkansa" kanssa liudan lapsia.

Hän majaili aina tulenjoh-
tueessa ja ainakaan siellä hän-
tä ei saanut puhutella "herra
kapteeniksi". Mikäli joku
erehtyi niin tekemään, sai hän
kuulla rämäkän kiroustulvan.
Hän oli yksinkertaisesti "isän-
tä".

Usko Kärki hallitsi vakuut-
tavalla isännän tyyllillään vai-
keimmatkin tilanteet ja hä-
neen luotettiin. Sodan jälkeen
hän viljeli tarmokkaasti tiluk-
siaan ja monet aseveljet —
niin upseerit kuin tykkimie-
hetkin — kyläilivät siellä. Hä-
nestä tuli vähitellen kuntansa
napamiehiä. Mies siirtyi ikui-
sille kentille eräitä vuosia sit-
ten.

KORPIKUUSEN KYYNELIÄ

Lieneekö isäntä ollut tietoinen
pontikkakokeilusta, mikä pantiin
käyntiin alkukesästä 1942. Virallista siunausta hän
ei tiettävästi ainakaan antanut,
mutta sai kuitenkin aikanaan
maistiaiset.

Kaikessa hiljaisuudessa
koottiin kapulatiin teon var-
jolla komennuskunta, joka
koostui pontikan asiantuntijoi-
sta. Ylimpänä valvojana oli
kemisti-luutnantti. Varsinai-
sena mestarikokkina toimi tor-
pan isäntä, joka oli istunut
useaan otteeseen vankilassa
pontikkapuhistaan. Tämä
olikin pätevin suositus.

Taitava peltiseppä piipahti
Aunuksenkaupunkiin ja takoi
siellä eräässä verstaassa ensi-

puolesta. Pääkokki puolusteli
sillä, että kun on oltu vuosi-
kausia Ukko Kruunun leivissä
ja sekin tekee samoja aineita,
ei rike järin suuri ole. Saattaa-
pa se tosin kadehtia kilpailua,
mutta sekin olisi epäreilua,
kun kerran eletään kilpailuyh-
teiskunnassa...

TEHTAILUN LOPPU

Ahneella on aina kakkanen
loppu. Niin kävi tässäkin ta-
pauksessa.

"Valioporukkaan" solut-
tautui riidanhaluisia yksilöitä
valjakkopaikalta. Tehtailu
laajeni jo toisen laskun aika-
na, kunnes kolmas tiputus lo-
petti sen tykkäänään.

Tuli rähinää, pieni puuko-
tuskin, jolloin tykkimies nir-
haisi haavan tykinjohtajansa



"Itse asiassa kuvattuna". Korpikuusen kyyneleitä idyllisessä maastossa



Siinäähän sitä syntyy lusikkaa ja lampunjalkaa!

luokkaiset pillit ja pannut. Jäähdytysastia tiivistettiin am-
muslaatikosta. Ammattimuu-
rari latoi pitävän perustuksen
tehtaalle sopivasti puron tun-
tumaan saunarantaan. Muita
tehtäviä annettiin siviiliamma-
tin perusteella.

Niin koostui valioporukka
vaativaa tehtävää varten ja ai-
kanaan tippuivat korpikuusen

kyyneleet erinomaisesta lait-
teesta. Ainakin mestarikokki
ihaili sitä rajattomasti ja va-
kuutti, ettei hän eläissään ollut
nähty sillä alalla mitään niin
hyvää ja täydellistä. Yönsäkin
hän nukkui tehtaalla liepeillä.

Kolmasti kirkastettua ko-
keiltiin saunan löylyssä, eri-
teltiin makuelämyksiä ja pu-
huttiin asian moraalisestakin

käsivarteen. Puukottaja, sata-
kiloinen mies, tunnettiin erit-
tään häijyluontoisena ja joutui
tekonsa jälkeen ns. remmi-
apellin kohteeksi.

Se oli verinen näytelmä
korsun lattialla ja tykkimies
kärsi maata vain mahallaan
parin viikon ajan. Mutta tove-
rikuri teki tehtävänsä: miehes-
tä tuli siivo ja sopuisa.

Tehtaan konkurssi oli äkillinen. Remmiapellin jälkeen päivystysvuorossa oleva kersantti, raittiusmies ja körttiläinen, nappasi kirveen, työnty ulos korsusta ja ärähteli mennessään painokkaasti:

— Pontikankeitto loppuu sitten tällä päivämäärällä... kun ei osata ihmisiksi...

Kirves heilahti muutamia kertoja kookkaan kersantin käsissä ja tehdas oli raunioina. Vakituinen makutuomaristo istui saunan portailla ja katseli murheellisena hävitystä, mutta kukaan ei esittänyt vastalauseita.

POKKAHOMMIA

Pokerinpelu oli suosittu ajanviete asemasodan hiljaisina päivinä. Neljän kuninkaan kirjaa tutkivat yleensä samat miehet, mutta päivärahojen maksun jälkeen tuli mukaan muitakin ja silloin katsottiin kellon ympäri, kenelle rahat kuuluvat.

Avarakin korsu pyrki käymään ahtaaksi, kun oli kaksi pokkarinkia. Pari koulunpenkiltä sodan melskeisiin lähtenytä ahdettiin etäisimpään nurkkaan lukemaan tenttejään varten. Ylioppilastutkinnosta selvisi silloin helpommalla kuin rauhan päivinä.

Rähinä täytti silloin korsun ja piintyneet pokkamiehet kehittivät oman sanastonsa, jota käytettiin äänekkäästi. Niinpä patterin tunnetuin korttihai toi julki hartaimman toiveensa:

— Voi kun olisi riparaha, varsikortit ja nurkan takaa lyönti...!

PITÄKÄÄHÄN MIELESSÄ, LAGUKSEN MIEHET!

Suomalaisen panssariryhmän 40-vuotisjuhlia vietetään Hämeenlinnassa ja Parolannummella lauantaina ja sunnuntaina, 3. ja 4. päivänä heinäkuuta. Tarkempia tietoja päivälehdistä ja Panssariprikaatista Parolannummelta.

Lehtemme viime vuoden kesäkuun numerossa oli Lauri Kultin kirjoittama artikkeli "Oliko Hitler hengenvaarassa?" Kultin mielestä ei ollut. Eräs toinen lukijamme on asiasta eri mieltä.

HITLERIN lento Marsalkan syntymäpäiville ei suinkaan tullut yllätyksenä, vaan oli erittäin hyvin valmisteltu. Koko lentoreitti oli tutkittu ja koelennetty etukäteen, jotta varmistuttaisiin mahdollisten vaaratekijöiden eliminoimisesta.

SUPISUOMALAINEN KUNNIA-KOMPPANIA

Koska tietoa ei voitu levittää liian aikaisin, oli kunnia-komppania improvisoitava melko lailla viime tipassa.

Tiedettiin hyvin, että Hitler, Euroopan valloittaja, oli totunut kunnia-komppaniassa näkemään huippuunsa harjoitettuja loistava-asuisia SS-miehiä, näyttävää jalannostoa ja sekunnin murto-osan täsmällisyydellä tapahtuvia temppeuja. Meillä Immolassapa ei tällaista porukkaa ollut, vaan ainoa paikalla oleva joukko koostui kenttähuoltoon kuuluvista reserviläisistä. Asetelma oli jotakuinkin sama kuin jos kansanpelimanniyhtye olisi pantu esittämään sinfonia-orkesterin konserttiohjelmaa! Paikalla olevat miehet olivat iäkkäitä reserviläisiä, suurimmaksi osaksi Valkealan ympäristön maanviljelijöitä, jotka eivät pariinkymmeneen vuoteen olleet temponeet kivääriä enempää jalalle kuin

Hitler oli hengenvaarassa



Kunniamerkkejä ojennellaan puolin ja toisin



Immolan lentokentän väkeä, vasemmalla Bruno Nyberg, oikealla kirjoittaja

olallekaan.

Kenttäväki siis pantiin riiviin. Asuna miehillä oli tavanomaiset suorat sarkahousut ja kesäpusero, kaikki enemmän tai vähemmän nuhruista ja kulunutta kuosia, aseena vähemmän sotaisen näköinen Ternikivääri.

Ehdittiin sentään pitää harjoitus. Se paljasti murheellisia asioita: kantapäät eivät suinkaan menneet yhteen uljaalla napsahduksella, vaan kuului melkoinen kopina. Ternien

käsittelyssä oli huolestuttavan selviä aika- ja tyylieroja.

Ei hyvältä näyttänyt!

Mutta kun hetki sitten koitti, vakaiset maalaisisännät seisovat tanakasti Immolan suomalaisella maaperällä — jännityksestä ja hermoilusta ei näkynyt jälkeäkään. Vakaasti miehet ottivat asennon, ryhdistäytyivät, tempaisivat Ternin olalle ja katsoivat tiukasti Hitleriä silmiin — ei kuten kivikovat SS-fanaatikot, vaan kuten vapaan kansan vapaat

miehet: rauhallisesti, hiukan uteliaasti maailman valloittajaa tarkkaillen — vai että tuollainen se nyt on...

Olisi ollut jännittävää tietää Hitlerin ja hänen seurueensa kommentit tämän kansanrintamaparaatin johdosta. Ehkäpä se vain vahvasti heidän uskoaan arjalaisen rodun ylemmyydestä...

Mutta palataanpas varsinaiseen asiaan.

KAKSI VAARANPAIKKAA

Kaikista perusteellisista enakkovalmisteluista huolimatta oli tipalla ettei Hitlerin uuden Euroopan rakentelu päätynyt Immolaan. Hänen nelimoottorisen Focke Wulf Condor -koneensa ilmestyessä Immolan ilmatilaan ja kaartaessa kentälle sää oli jossakin määrin sumuinen. Ohjaajalle lie-nee tässä vaiheessa tullut jonkinlainen oikosulku, sillä oli hiuskarvan varassa, ettei kone törmännyt Kaukopään tehtaan savupiippuun. Se se olisi ollut varsinaisen paukku!

Kun koneen laskutelineen pyörät koskettivat kiitotien pintaa leikkasivat jarrut ilmeisesti kiinni. Koneen liukuessa eteenpäin alkoi pyöristä nousta savua ja niissä näkyi kipinöintiä ja pientä tulen leimailua, jonka me kentällä olijat selvästi havaitsimme.

Lentokonehallin edustalla etuviistoon koneen tulosuunnasta seisoivat reservin kersantti Bruno Nyberg seuraten kiinnostuneena koneen laskeutumiskiittoa. "Brynkka" kuului koneiden huollosta vastaavaan henkilökuntaan.

Nyberg huomasi laskussa jotakin epätavallista ja reagoi salamanopeasti: hän sieppasi hallin seinältä vaahtosammuttimen ja syöksyi pikajuoksijan startilla konetta kohden ehtien sen luo koneen vielä liikkessa eteenpäin. Koneen rinnalla juosten hän suuntasi vaahtosammuttimesta suihkun pyöriin.

Koneen pysähtyessä syntyi sen ulkopuolella vilkasta toimintaa ja Bruno Nybergin toiminta jäi useimmilta meikäläisiltä huomaamatta.

Vaan eipä jäänyt saksalaisilta!

Kun seremoniat kentällä olivat ohi nousivat Hitler ja Mannerheim avoautoon, joka ajoi Kaukopään rautatien vaihteessa odottavan Marskin salonkivaunun luo. Führerin kone jäi kentälle saksalaisten tarkkaan valvontaan.

Joukon johtajana toimiva upseeri käveli nyt sivummalla seisovan Nybergin luo, kiitteli häntä vuolaasti hyvästä toiminnasta ja ihmetteli miehen kykyä oivaltaa nopeasti vaaratilanne sekä hänen tavattoman nopeaa reagointiaan. Hyvillä mielin hän pysyi Brynkan mukaansa katsomaan Hitlerin konetta, joka olikin katsomisen arvoisen.

Kaikkein Pyhintä — "Johtajan" salonkia — sai tosin katsella vain oveelta, sisään astuminen oli ehdottomasti kielletty. Koneesta poistuttaessa upseeri otti koneen baarikappista ison pullon tulista Steinhägeriä ojentaen sen Nybergille jatkuvien onnen ja menestyksen toivotuksin.

PERÄSTÄ KUULUU

Asia ei jäänyt vielä tähänkään: parin viikon kuluttua kutsui lentorykmentin komentaja Nybergin puheilleen ja välitti hänelle Suomen Marsalkan terveiset saapua Mikkelin Päämajaan. Täällä hänelle kerrottiin Hitlerin suuresti arvostaneen Nybergin toimintaa, jonka johdosta hänelle ojennettiin Saksan Kotkaritarikunnan ritarimerkki.

Myöhemmin Nyberg sai komennuksen RUK:uun ja siirtyi upseerina Hyvinkäälle uusiin tehtäviin. Vielä myöhemmin hänestä tuli Suomen Painonnostoliiton perustaja ja raskaan sarjan Suomen mestari.

Bruno Nybergin kohtalona oli tavata vielä toinenkin diktaattori: toimiessaan kansainvälisen painonnostoliiton presidenttinä hän joutui vuonna 1957 hoitamaan Teheranissa maailmanmestaruuskilpailujen ylituomarin tehtäviä. Tällöin saahi myönsi hänelle korkean persialaisen kunniamerkin. □



Varsinkin jalat

Olivat kipeät ja pohkeet kovat kuin kivi. Lihaskäynnitys ei kadonnut edes yölevon aikana. Kun aamulla oijoin jalkojani niin pohkeissa tuntui sellainen kipu kuin puukolla olisi viiltänyt. Olin välillä käyttämättä lämpölevyjä ja parin viikon päästä särky palasi jälleen. Olen kiittollinen levyjen keksijälle sekä vaimolleni, joka ennakkoluulottomasti tilasi minulle nuo mainiot levyt. Kirvesmies Kalevi Balk, Kuopio.

Mistä mahtaa johtua?

Vaikka ei ole tieteellisesti todistettu lämpölevyjen lievittävästä vaikutuksesta reumatismiin, niveltulehdukseen, migreeniin, hermo- ym. kipuihin, käyttävät tyytyväiset naiset ja miehet kaikkialla maailmassa lämpölevyjä.

Luonnonmenetelmä!

Käytä hyväksesi jo ikivanhaa keksintöä! Skandinaviassa jo yli neljännesmiljoona käyttäjää. Tämä puhuu puolestaan!

"Olen erittäin kiittollinen levyjen keksijälle!"

"Olen tyytyväinen lämpölevyihin. Ilman niitä tuskin olisin siinä kunnossa kuin nyt olen. Näiden levyjen ansiota kaikki. Pidän niitä edelleen, koska ne ovat niin hyvän tuloksen tuottaneet. Tilaan kaksi paria lisää." Mirjami Hämäläinen, Pattijoki.

LÄMPÖLEVYT sen saivat aikaan!

Maaillankuulu lääkäri ja luonnontutkija Luigi Galvani totesi jo parisataa vuotta sitten metallien välisten alhaisten sähkövirtojen vaikutuksen ihmisen lihastoimintoihin. Hän huomasi, että kupari- ja sinkkilevyt, asetettuina suolaveden lähelle tai välittömästi sen kosketukseen, kehittivät matalajännitteistä sähkövirtaa ja hieman lämpöä, joiden vaikutus usein oli hyödyllinen ja toi mahdollisesti lievitystä sellaisille henkilöille, joita vaivasivat lisääntyvien ikävuosien säryt ja kivut. Tämän vanhan keksinnön perusteella on kehitetty kenkiin asetettavat metallilevyt. Sinkkilevy toisessa ja kuparilevy toisessa kengässä voivat ehkä auttaa Sinuakin.



KOKEILE!

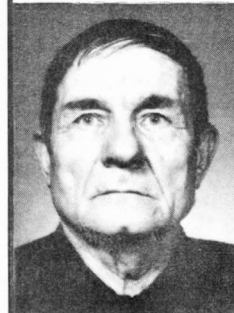
"En pettynyt ostaessani!"

"Muitaman päivän kuluttua kun olin laittanut lämpölevyt kenkiini, tuli niin sanomattoman kevyt olo jalkoihin. Silloin ajattelin, että on hyvä kun en pettynyt levyjä ostaessani. Kärsin monta vuotta ja ajattelin, että saan kärsiä hautaan saakka kun mikään ei tuntunut auttavan. Tuhanneet kiitokset näistä lämpölevyistä. Suositelen niitä kaikille kärsiville." Edith Weiström, Ylöjärvi.



"Ihmeiden aika ei ole ohi!"

"Aikaisemmin tilaamme levyt ovat aivan ihmeelliset. Minulla oli sääressä puutuneisuutta, joka on vaivannut varsinkin kävellessä. Laitettuani lämpölevyt paikoilleen rupesin odottamaan. Nauroin vaimolleni, että jokohan se näin nopeasti vaikuttaa. Käsien nosto ylös ja sivuille tuotti melkoista tuskaa. Uudestaan nauroin, että hartioihin asti näillä levyillä ei ainakaan ole mitään vaikutusta. Mutta kun- kas kävikään? Tilaan kolme paria lisää." Toivo Torpo, KAUHAJOKI.



Ruotsin Valtion Tutkimuslaitos on kokeissaan todennut lämpölevyjen kehittävän heikkoa sähkövirtaa. Todistus no 7843, 30. 3. 1978.

Hinta 27,-/pari + postituskulut.

MAILMASTERS OY, Pitkämäentie 13 T, 20310 Turku 31



Salmin nimi on säilynyt entisenä



Pyhän Nikolauksen kirkko nykyisessä asussaan



Tässä oli ennen Salmin sankarihauta



Tulemajoen suu Laatokan rannalla

Kirjoituskilpailumme on osoittautunut vuoden tapahtumaksi: juttuja on tullut yhteensä liki 800 kappaletta! Materiaalia tutkitaan parhaillaan, mutta sen selvittely ja arvostelu vie kyllä aikaa — tulokset voidaan julistaa joskus syksyllä. Jo etukäteen voidaan kuitenkin paljastaa, että lukijoiden iloksi on kertynyt monta pätevää juttua.

Raumalainen veteraani on käynyt Petroskoissa ja kuululla Kišin kirkkosaarella, jossa hän on nähnyt venäläisten partisaanien haudan. Siitä hän haluaisi lisätietoja.

Tuo hauta ei mitenkään liity itse saaren tapahtumiin. Suomalaiset halusivat säästää arvokkaat rakennukset sodan tuhoilta ja jättivät saaren miehittämättä, siellä oli ajoittain vain muutama vartiomies. Vuonna 1944 se luovutettiin taistelutta. Partisaanit ovat siis kaatuneet josakin muualla.

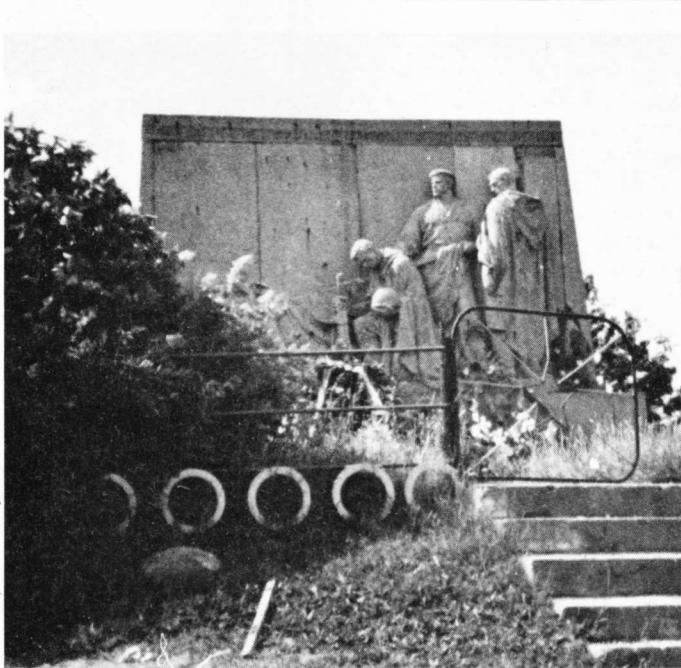
Rauhasta puhutaan paljon ja kaikkialla — eikä syyttä. Tyyli on kuitenkin eri maissa erilainen.

Neuvostoliiton puolustusvoimain komentaja Nikolai Ogarkov on vaatinut kansaa taisteluun pasifismia vastaan, koska se heikentää Neuvostoarmeijan iskukykyä. Kuten muistamme on Neuvostoliitossakin sallittu Rauhanpuolustajat-järjestö, jonka päämääränä lehtitietojen mukaan on ”Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen ja Neuvostoliiton rauhantahtoisen ulkopoliitiikan propagoiminen sekä imperialismin aggressiivisen olemuksen paljastaminen”.

Itä-Saksassa on rauhan puolesta toiminut protestanttinen pappi Reiner Eppelmann pidätetty, mutta vapautettu kirkon puututtua asiaan. Viralliseksi rauhanpolitiikaksi DDR:ssä on julistettu tunnus ”Rauhaa täytyy puolustaa — rauha on aseistettava!”

Heikki Hyvönen, suomalaisen kansanmusiikin taitaja ja Salmin pitäjämästä, pääsi vajaan kolme vuotta sitten käymään entisessä kotipitäjänsään, josta hän on lähettänyt toimitukselle oheiset kiinnostavat valokuvat.

▼ Kuvaaja kotimaisemilla



Venäläisten kaatuneiden muistomerkki Kotkatjärvellä Itä-Karjalassa

Seuuraavista sotureista ja heidän omaisistaan halutaan tietoja:

Erkki Trygg, osoite Majavesi 52110, hakee yhteyttä Äyräpäässä 4. 7. 1944 kadonneen 1. 9. 1925 Mikkelin maalaiskunnassa syntyneen veljensä sotamies Martti Il-

mari Tryggin aseveljiin. Viollisen hyökätessä Trygg oli ilmeisesti parivartiosta. Kuinka hänelle kävi?

Tauno Tikkanen, Irjalan tie 6, 72400 Pielavesi, haluaisi kiittää sitä 10./JR 11:n III Joukkueen kaveria, joka kuljetti hänet heikossa kunnossa JSp:lle Kivennavan Linnanmäen korsusta 17. 6. 44. Tikkanen toimi silloin luutnantti Lyytikäisen taistelulähetinä. Otapas yhteyttä!

Arvo Kääntä, Stenskilsgatan 12, Eskilstuna, Sverige, palveli vuosina 1931—32 Viipurissa Karjalan Kaartin komentajan eversti Isaksonin lähettinä. Kääntä haluaisi yhteyttä entisen esimiehensä perheeseen.

Eetu Johannes Romppanen, Pahkavaara, 81280 Uimaharju, haluaa yhteyttä ”entiseen hyvään esimieheensä” 10./JR 9:n päällikköön kapteeni Talvistoon. Yhdessä sodittiin vuosina 1942—44, Romppanen oli niitä 23-syntyneitä.

Jalkaväkimuseo avataan Mikkelissä 12. 6. 82. Sen osoite on Jääkärikatu 6—8, 50100 Mikkelä 10. Museo haluaisi vielä lisää jalkaväkeen liittyvää materiaalia kuten puku- ja varusesineitä, merkkejä ja tunnuksia sekä valokuvia. Tarkempia tietoja antaa museonhoitaja Aimo Metso, puhelin 955-369 660, paikalla arkisin kello 13—15.

Usikirkko-seura kerää vanhoja valokuvia mainitulta paikkakunnalta kuvateoksen jatko-osaa varten. Erityisen tervetulleita ovat sota-vuosien otokset. Kuvaan selvitys ajasta ja paikasta sekä henkilöistä ja lähettäjän osoite. Kuvien pitäisi olla pe-

rillä 1. 10. 82 mennessä Sakari Rokalla, jonka osoite on Rudolfintie 14 A 108, 00870 Helsinki 87, puhelin 90-698 3814.

Paavo Kairinen, eversti of US Army, kirjoittelee toimitukselle ja kertoo olleensa sairaana, mutta nyt kuntoutumassa. Täyttäessään hiltaintain 70 vuotta Paavo kertoo joutuneensa sikäläisten veteraanien ja Suomessa asuvien ystävien vaikuttavan juhlinnan kohteeksi. Eipä varmaan syyttä — niin paljon Kairinen on tehnyt veteraanien hyväksi. Toimitus pyytää yhtyä onnentoivotuksiin!

Aito Keravuori, toinen USA:n armeijan suomalainen eversti, kirjoittaa erälle suomalaiselle ystävilleen, kuinka Lasse Törni, ritari ja myöhemmin hänkin Yhdysvaltain armeijan upseeri, muisteli Mauno Koivistoa, entistä alaistaan: ”Hän oli hyvä sotilas ja joka suhteessa rehti mies.” Nykyinen ylipäällikkömmehän palveli Törnin kuuluisassa yksikössä, 1. Divisioonan Jääkäri-komppaniassa, helmikuusta 1944 sodan loppuun saakka.

Keravuori, jonka osoite on R.R. 1, Box 386, Warren, ME 04864, USA, haluaisi yhteyttä entisiin Törnin komppanian aseveljiin, joille hän tahtoisu luovuttaa Törnin hautajaisissa Fort Braggissa tekemänsä nauhoituksen. — Antakaapas sanan kiertää, Törnin porukan veteraanit!



Kirjallisuutta

MAINIOTA MAAKUNTA- HISTORIAA — MEILLE KAIKILLEKIN

Aulis J. Alanen, Eteläpohjalaisia taisteluissa 1, Otava, Keuruu 1981, 421 sivua.

Oma historia ja erityisesti kansakunnan vapaudenrakkausta kuvaavien ja itsenäisyyteen johtaneiden taisteluiden vaiheet ovat kansan identiteetin eli itsetuntemuksen kannalta tärkeitä. Isänmaanrakkautta alkua maakuntahengestä ja kotiseudun rakkautta. Tätä heimoheikkeitä meillä onnekkemme on. Näissä asioissa on yhtä kaikki yhdellä maakunnalla erikoisasema: Pohjanmaalla ja pohjalaisuudella. Sen me muiden maakuntien synnynnäiset opettamattakin huomasimme jo Maamme-kirjasta, "Vänrikkien", "Välskäreistä" ja Suomen historiastakin: Nuijasota ja Jaakko Ilkka, Tope-liuksen "Välskäreiden" vuosisadat, Suomen sota 1808—1809. Erityisesti myös vapaussodan valmistelut, jääkäri-värväys ja etappipuuhat sekä Pohjanmaan aseistariisun ja vapaussodan "Laurilain työt" sekä Vilppulan vaihe" ovat Pohjanmaan historiaa.

Näistä asioista on kirjoitettu ja täydentävää osahistoriaa tuotetaan jatkuvasti, uutuuksista parhainta on prof. *Aulis J. Alasen* innoittuneesti ja sujuvan kertovasti kirjoitettu pohjalaisten itsenäisyystaisteluiden historia "Nuijasodasta vapaussotiin", niin kuin teoksen alaotsikko määrittelee. Se on ei vain pohjalaisten kirja, vaan monine uusine tietoineen, kiinnostavine yksityis-

kohtineen ja kuvituksineen jännittävää luettavaa meille kaikille. Saamme historian kertauksena ja uusimpien tutkimusten tiivistelmänä nuijasodan vaiheet (muuallakin kuin Pohjanmaalla) ja Jaakko Ilkan tarinan. 1700-luvunkin onnettomat mutta opettavat sodat saavat uutta valaisua, eritoten isoviha ja Napuen uljas järkyttävä taistelu. Ruotujakolaitoskin selviää ja sen merkitys. Aivan erikoisen innoittuneesti ja uusia piirteitä ja tietoja tuoden prof. Alanen kertoo Suomen sodan Pohjanmaan taisteluista. Selkeät karikat, taisteluiden rekonstruointi ja juuri monet uudet jännittävät seikat tuovat Runebergin "Vänrikkien" taisteluvaiheet läheisiksi — luultavasti ensi kerran näin selkeästi esitettynä.

Suuri osuus on vapaussodalla, pohjalaisten teoilla taas pääasiallisesti, mutta koko sen historianvaiheen alku jo vuoden 1917 puolelta lähtien on kerrottu uusien kiintoisin lähdetiedoin valaistuna. Tämän osan tekee erityisen eläväksi mm. monet mukana olleiden kirjeet. Lapuan Lauriloiden merkitys ja "Laurilain työt sekä Vilppulan vaihe" eli vapaussodan ratkaisutaistelut Pohjanmaalta Tampereen operaatioon saakka tulevat kuin uudelleen tutuiksi niihin perehtyneellekin juuri näiden uusien piirteiden vuoksi. Lauriloiden ohessa monet muutkin Pohjanmaan jääkärit ja johtajat värvääjistä ja etappijääkäreistä alkaen nousevat esille. Kuvaus ei ole varsinaisesti vapaussodan historiaa, vaan mukana olleiden pohjalaisten, mutta teos valaisee samalla koko sotaa. Uusien tietojen, mukana olleiden kertomusten, kuvaavien kirjeiden ym. määrä on suuri ja se on yksi kirjan ansio. Jotkin vanhat lähteet 20-luvun alusta, pelkästään "papereihin" pääasiallisesti perustuvina, ovat tuoneet tarkkaan ja historioitsijan taidolla rakennettuun teokseen jonkin pienen virheen: myöhempi tutkimus, mm. maastossa tehty rekonstruointi osoittaa, että Tampereen operaatiota edeltäneessä

Oriveden vaiheessa on aiheetta syytetty eversti H. Hjalmarsonia muka tarpeettomasta viivytelystä (tyhjäksi ryöstytyssä) Kurun erämaapitäjässä. Todellisuudessa hänen ruotsalaiset upseeritoverinsa Seinäjoen päämajassa olivat tehneet (Hjalmarsonille tässä toisen kerran!) laskuvirheitä. Hänelle annettu tehtävä Oriveden operaatioissa oli mahdoton monestakin syystä, joiden selvittely ei kuulu tähän. — Pohjalaisen "Melinin komppanian" — Mannerheimin mukaan vapaussodan uljain yksittäisen komppanian teko — ryntäys läpi kapinallisten hallitsemman Tampereen Näsilinnaan ja murtautuminen sieltä takaisin ei ollut jääkärikapteeni G. Melinin päätös tai päähänpisto, vaan oleellinen osa Ausfeldin laatimaa valtaussuunnitelmaa. Siitä tuli se mikä tuli siksi, ettei Melinin rai-sua kirkikomppaniaa muu pataljoona kyennytkään seuraamaan, vaan juuttui jo ennen Sorinahteen siltaa. — Aivan tarkka vapaussodan historia on vielä tekemättä, ja paikoin se jääkin tapahtumapaikoilla tutkimatta, koska ne ovat kovin muuttuneet, tiet rakennettu uudelleen jne.

Prof. Alasen mainiolle kirjalle on luvassa jatko. Kokonaisuudessaan teos on kaiketi ensimmäinen vain itsenäisyystaisteluihin keskittynyt maakuntahistoria, oikeastaan maakunnan miesten ja naisten historia, sillä tietysti myöhempien itsenäisyystietämme kuvauksissa myös naisten tärkeä osuus tulee esille.

Eteläpohjalaisia taisteluissa on erikoisuudessaan jo sinänsä kiitoksen ansaitseva. Sen laaduntakeeksi riittäisi se, että se on Pohjanmaan historiaa laajalti tutkineen ansioituneen ja sujuvakynäisen tiedemiehen työtä, mutta erityinen ansio on selvästi huomattavalla innostuksella, jolla prof. Alanen on tehtävänsä syventänyt. Paikoin, erityisesti Suomen sodan taisteluiden ja jääkäri-värväyksen ja vapaussodan alkuvaiheiden kuvauksissa on aivan "autenttisuuden maku". Kirjoittajalla on ollut

käytettävänä runsaasti aitoa läheistäkin perimätietoa ja haastatteleamalla saatua ensikäden tietoa.

Teosta on suositeltava muillekin kuin pohjalaisille, ja erityisesti sen toivoo joutuvan nuoren polvemme luettavaksi.

Saisivatpa muutkin maakuntamme samanlaisia historioita.

Erkki Palolampi

UUDISTUNUT KUVATEOS

Sotatieteen laitos: Suomen puolustusvoimat ennen ja nyt, WSOY, Porvoo 1982, 321 sivua, pääasiallisesti valokuvia.

Määräajoin ilmestyvä Puolustusvoimia esittelevä kuvateos on jälleen nähnyt päivänvalon, tällä kertaa tavallista radikaalisemmin uudistettuna. Huomattava osa valokuvista on ennen julkaisemattomia, piirroksia uusia ja lyhyet tekstiosat nekin tarkistettu. Kirja on mukava muisto varusmiesajasta, minkä lisäksi se antaa muillein tietoa "Intistä" ja sen taustasta. — Toimituksen saamassa kappaleessa ovat eräät kuvat vaaleita ja latteita — lieneekö satunnainen virhe? J.

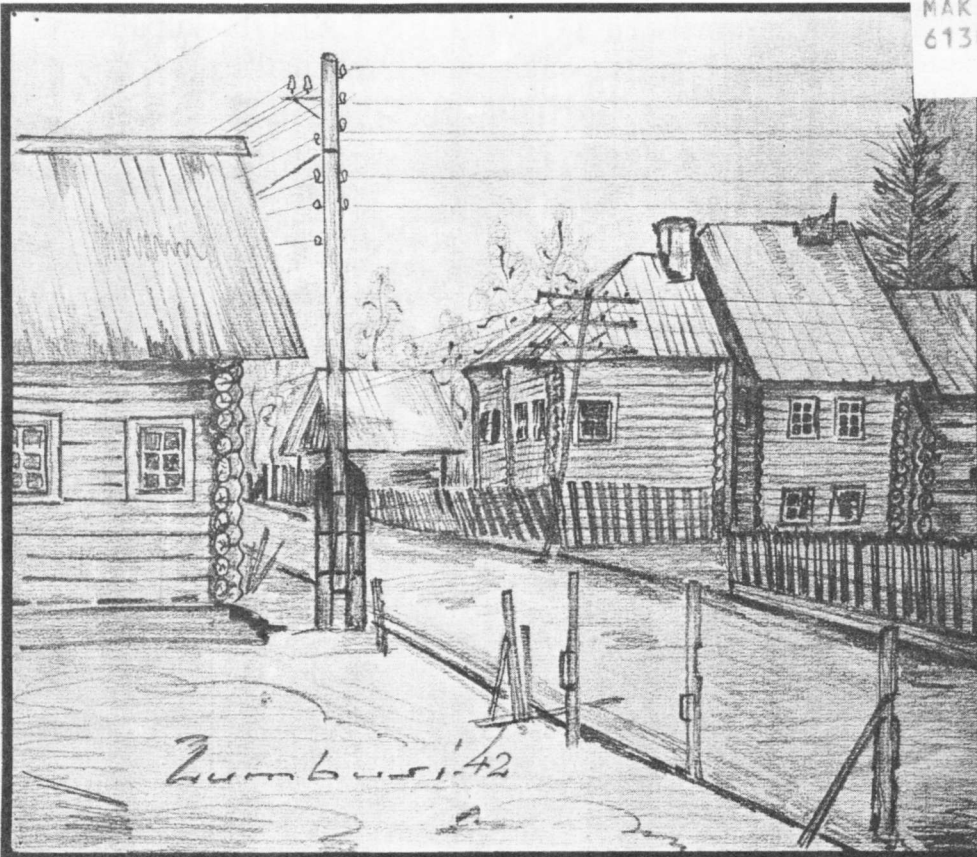
KOTIMAISTA JÄNNITYSTÄ

Pekka Salo: Turkkilainen kytkentä, Otava, Keuruu 1982, 255 sivua.

Lehtimiehen sujuvalla kynällä kirjoitettu vauhdikas jännäri kertoo, kuinka ääri-vasemmistolainen radiotoimittaja ryhtyy tekemään poliittikkaa tärkeiden rouvien heikkouksiin perustuvalla kirjistyksellä ja huumeiden salakuljetusjutuilla. Kirjoittaja liikkuu Istanbulissa kuin kotonaan ja nojaa muutoinkin juttunsa vankkaan asiantuntemukseen. Osataan sitä tehdä kansainvälisiä jännäreitä Suomessakin. S.

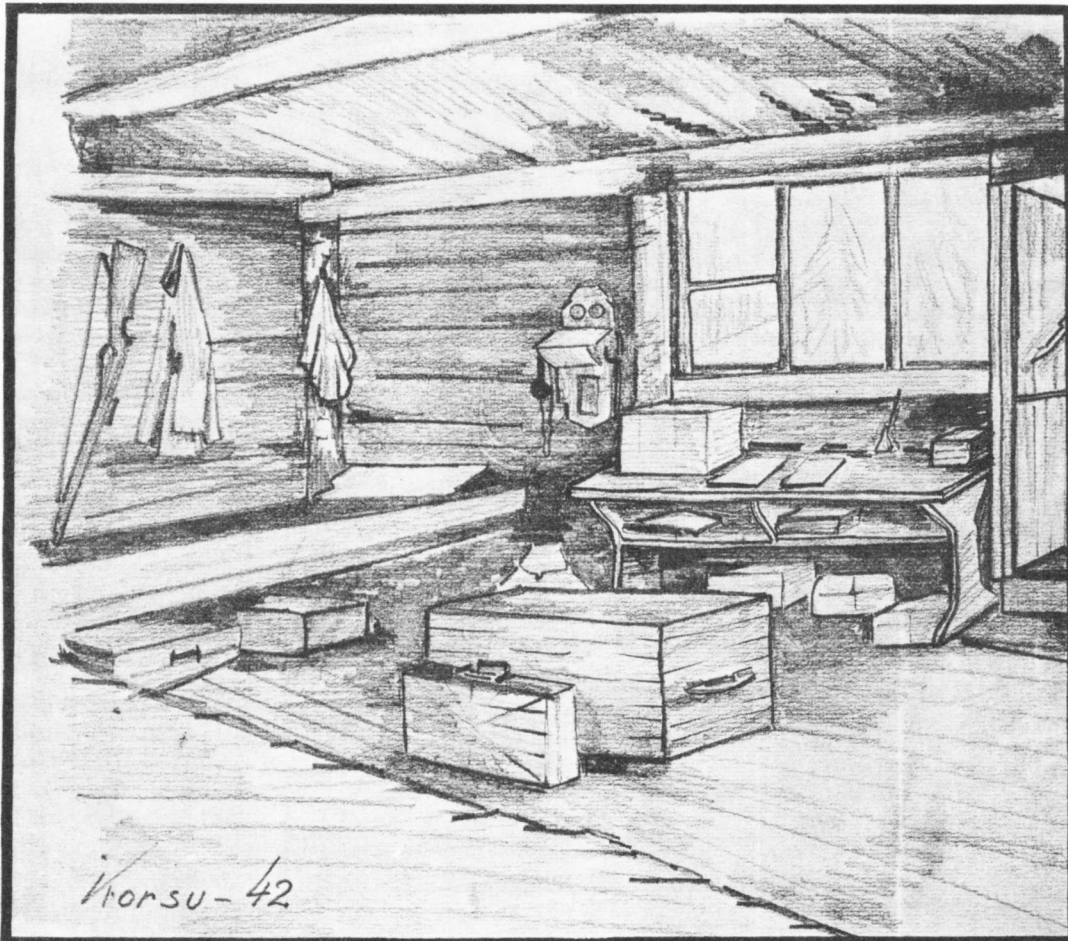
Rintamalla piirust

09-0005384-3 31.12.82
ANIA ILMARI
MÄKITIE 35 A 3
61300 KURIKKA



Lomajunassa Äänis-
linnasta Karhu-
mäkeen.

◀ Lumbusin kylä Karhu-
mäen pohjoispuolella
keväällä 1942



◀ 14./JR 35:n
toimistokorsu
Stalinin kanavan
tuntumassa,
missä yksikkö
oli puolustus-
asemissa noin
puolitoista
vuotta.